

Menneisyyden kuvat,
lasten pihaleikit Jyväskylän Seminaarinmäellä 1940-50 -luvuilla

Oona Suominen
Museologia
Maisterintutkielma
Musiikin, taiteen ja kulttuurintutkimuksenlaitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurintutkimuksenlaitos
Tekijä Oona Suominen	
Työn nimi Menneisyyden kuvat, lasten pihaleikit Jyväskylän Seminaarinmäellä 1940-50 -luvuilla	
Oppiaine Museologia	Työn laji Maisteritutkielma
Aika Toukokuu 2024	Sivumäärä 71
<p>Perehdyn tässä tutkielmassani 1950 -luvun pihaleikkikulttuuriin valokuvien kautta. Olen saanut Avoimen tiedon keskuksen tiedemuseolta Ahti Rytkösen valokuvia lasten pihaleikeistä, joita hän kuvasi 1940-1950 -luvuilla Jyväskylän Seminaarinmäellä. Näitä kuvia tutkiessani vastaan kahteen tutkimuskysymykseen: 1. Kuinka Ahti Rytkösen museoaineisto representoi Seminaarinmäen pihaleikkejä 1950 -luvulla? 2. Miten Ahti Rytkösen valokuvat representoivat kulttuuriympäristöä?</p> <p>Näkökulma on museologinen, jossa pohdin sitä, miten kuvat representoivat menneisyyden Seminaarinmäkeä. Metodina käytän visuaalista analyysiä, jossa tarkastelen kuvia eri näkökulmista. Tutkielmassani minulla on vertailukohtana itse ottamiani nykypäivän kuvia Seminaarinmäeltä samoista kuvanottoaikoista, joissa Rytkönen on ollut valokuvaamassa pihaleikkejä. Näiden lisäksi olen laatinut ArcGIS -ohjelmalla kuvienottoaikoista vanhan ajan kartan 1963 vuodelta ja nykyajan kartan 2023 vuodelta. Näissä karttakuvissa havainnollistan, miten aika on muuttanut Seminaarinmäkeä ja kuinka laajasti Rytkönen on valokuvannut lasten pihaleikkejä 1940-1950 -luvuilla.</p> <p>Rytkönen onnistui valokuvissaan tuomaan esille leikin olennaiset yksityiskohdat, joiden perusteella minun oli mahdollista selvittää kuvissa pelatut leikit, niiden säännöt ja havaita tarkka leikin vaihe. Seminaarinmäen kulttuuriympäristössä on tapahtunut lukuisia muutoksia Rytkösen ja nykypäivän kuvien välisenä ajanjaksona.</p>	
Asiasanat Ahti Rytkönen, lapset, pihaleikit, valokuva, 1950 -luku, museologia, geoinformatiikka, kartta ja ArcGIS.	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Faculty Humanities and Social Sciences	Department Musiikin, taiteen ja kulttuurintutkimuksenlaitos
Author Oona Suominen	
Title Menneisyyden kuvat, lasten pihaleikit Jyväskylän Seminaarinmäellä 1940-50 -luvuilla	
Subject Museology	Level Master's thesis
Month and year May 2024	Number of pages 71
<p>In this thesis, I familiarize myself with the playground culture of the 1950s through photographs. I have received Ahti Rytkönen's photographs of children playing in the yard in the 1940s and 1950s on Seminaarinmäki in Jyväskylä from the science museum of the Open Science Centre. When examining these pictures, I answered two research questions: 1. How does Ahti Rytkönen's museum material represent the school yard games on Seminaarinmäki in the 1950s? 2. How do Ahti Rytkönen's photographs represent the cultural environment?</p> <p>The point of view is museological, where I ponder how the pictures represent Seminaarinmäki of the past. As a method, I use visual analysis, where I look at pictures from different perspectives. In my thesis, I have as a point of comparison today's pictures I took myself from Seminaarinmäki from the same photo-taking places where Rytkönen has been photographing yard games. In addition to these, I have prepared an old-time map from 1963 and a modern-day map from 2023 using the ArcGIS program. In these map pictures, I illustrate how time has changed Seminaarinmäki and how extensively Rytkönen has photographed children's yard games in the 1940s and 1950s.</p> <p>In his photographs, Rytkönen managed to bring out the essential details of the game, based on which I was able to find out the games played in the pictures, their rules and to observe the exact phase of the game. Numerous changes have taken place in the cultural environment of Seminaarinmäki in the period between Rytkönen's and today's pictures.</p>	
Keywords Ahti Rytkönen, children, yard play, photograph, 1950s, museology, geoinformatics, map and ArcGIS.	
Depository University of Jyväskylä	
Additional information	

Sisällysluettelo:

1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkielman tavoite ja kysymyksenasettelu.....	1
1.2. Teoreettinen viitekehys ja tutkielman aineiston rakentuminen.....	2
1.3. Ahti Rytkönen Seminaarinmäen kuvaajana.....	4
1.4. Kuva-aineiston historiaa.....	5
2. Seminaarinmäki maantieteellisenä paikkana.....	6
2.1. Seminaarin historia.....	6
2.2. Kuvien kuvaama tilanne – rakennetun ympäristön näkökulmasta.....	7
3. Kuvien visuaalinen analyysi.....	18
3.1. Visuaalisen analyysin lähtökohtia tässä tutkimuksessa.....	18
3.2. Leikitään valokuvaajaa.....	19
3.3. Leikki, jolla on monta nimeä.....	22
3.4. Tyhmä kuningas.....	24
3.5. Hyppy- ja hippaleikit.....	29
3.6. Pallopelejä.....	41
3.7. Päivä 29.5.1957.....	45
4. Paikkatietotutkimus.....	50
4.1. ArcGIS -ohjelma metodina.....	50
4.2. 1963 vuoden kartta Seminaarinmäeltä.....	50
4.3. 2023 kartta Seminaarinmäeltä.....	53
5. Päättäjä.....	55
Lähteet.....	57

1. Johdanto

1.1. Tutkielman tavoite ja kysymyksenasettelu

Maailma on muuttunut monella eri tavalla. Suomen suuret ikäluokat elivät lapsuuttaan 50 - 60 - luvuilla. Silloin kotien lähipiirissä ja pihossa oli paljon lapsia, joilla oli tapana leikkiä yhdessä ulkona.¹ Mikä on sen mukavampaa kuin leikkiä isolla porukalla?

Ahti Rytönen (1899-1989)² oli 25 vuotta suomen kielen lehtorina Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulussa. Virkansa lisäksi hän teki aktiivista tutkimus- ja keruutoimintaa kieli- ja kansatieteen parissa, sekä harrasti valokuvausta. Olen saanut Avoimen tiedon keskuksen tiedemuseolta Ahti Rytöksen valokuvia lasten pihaleikeistä, joita hän kuvasi 1940-1950 -luvulla Jyväskylän Seminaarinmäellä. Valokuvien lapset ovat opiskelleet kansakoulussa. Valokuvat, jotka sain, ovat pääosin 1950 -luvulta. Ennen 50 -lukua Rytönen kävi ottamassa muutaman pihaleikkikuvan 30.5.1945. Seuraavan kerran hän oli siellä kuvaamassa vuonna 1950. Kaiken kaikkiaan Rytönen valokuvasi lapsia ja heidän leikkejään kuuden eri vuoden aikana ja viimeinen valokuvausvuosi on ollut 1957.

Minulla on kaksi tutkimuskysymystä:

1. Kuinka Ahti Rytöksen museoaineisto representoi Seminaarinmäen pihaleikkejä 1950 -luvulla?
2. Miten Ahti Rytöksen valokuvat representoivat kulttuuriympäristöä?

Näkökulma on museologinen, jossa pohditaan sitä, miten kuvat representoivat menneisyyden Seminaarinmäkeä. Miten leikit ja pihapiiri esitetään kuvissa? Esimerkiksi: Minkälaisia rakennuksia kuvissa on taustalla, kun lapset leikkivät. Pohdin myös, miten autenttisuus ja alkuperäisyys tulee esiin Seminaarinmäellä. Metodina käytän visuaalista analyysiä, jossa tarkastelen kuvia monesta näkökulmasta. Pohdin esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Minkälaisia leikkejä on leikitty? Millainen kuvien tyyli on? Tuleeko kuvien tyylistä esiin esimerkiksi vauhdikkuutta? Millaisia ympäristöön sijoittuvia muutoksia voidaan havaita valokuvia tarkastelemalla?

Haluan tutkia tätä aihetta, koska näitä kuvia ei ole tutkittu aikaisemmin ja museolla on paljon Ahti

¹Toropainen 2018, 19.

²Korkiakangas 1998, 1-3.

Rytkösen valokuvakokoelmia. Minua kiinnostaa, millainen Seminaarinmäki on ollut 1950 -luvulla ja mitä kaikkea siihen aikaan kouluaan käyvät oppilaat ovat keksineet tehdä välitunnilla liikkuen ja leikkien. Tulisiko esille jotain unohdettuja koulupihan leikkejä, joita nykyisinkin kouluaan käyvät lapset voisivat leikkiä, tai ovatko tuolloin leikityt leikit edelleen tuttuja pihaleikkejä alakoulun välitunneilla 2020 -luvulla?

1.2. Teoreettinen viitekehys ja tutkielman aineiston rakentuminen

Tutkimusmateriaalina tulen käyttämään Ahti Rytkösen ottamia valokuvia siitä, miten 1950 -luvulla kansakoulun lapset ovat leikkineet pihaleikkejä. Olen saanut valokuvat Avoimen tiedon keskukselta (Open Science Centre, OSC), joka on Jyväskylän yliopiston tiedemuseon ja kirjaston yhteenliittymä.³ Kuvia on yhteensä 115, mutta tarkastelen niistä vain muutamia tapahtumasarjoja muita tarkemmin. Kuvien mukana sain käyttööni myös kuvatekstejä, jotka on Ahti Rytkönen itse kirjoittanut ja jotka olen laittanut luetteloksi tutkielmani lähdeluetteloon. Rytkösen kuvien alapuolella kuvatietojen yhteydessä olen laittanut kursiivina hänen oman tekstinsä kyseisestä kuvasta. Kuvissa esiintyvien lasten nimiä on kirjattu kuvateksteihin ja olen saanut museolta luvan lasten nimien käyttämiseen omassa tutkimuksessani.

Jyväskylän yliopiston museo eli Tiedemuseo antoi tämän aiheen minulle, koska heillä Ahti Rytkösen kuvat ovat monella tavalla tutkimuskohteena juuri nyt ja kaikenlaiset kuviin liittyvät lisätiedot lisäävät niiden museoarvoa. Tällaisia muita tutkimuskohteita Ahti Rytkösen kuviin liittyen on tällä hetkellä esimerkiksi museon tutkimushanke historian ja etnologian laitoksen kanssa. Hanke käsittelee Ylä-Savon elämisen ehtoja.

Näiden kuvien pohjalta haluan tehdä paikkatietotutkimusta. Olen opiskellut geoinformatiikkaa ja siellä opetellut ArcGIS -ohjelman käytön. ArcGIS -ohjelmalla pystyn tekemään kartan kuvien paikoista siten, että menen itse kuvanotto paikalle, määrittelen karttaselainsovelluksella koordinaatit ja otan paikasta nykyhetken kuvan. Tulen tekemään kartat Rytkösen kuvien perusteella 1950 - lukuun ja nykyhetkeen. Aikataulujen vuoksi minun täytyy ottaa valokuvat eri ajankohtana kuin Rytkönen on omansa kuvannut. Tämän takia valokuvissani tulee olemaan talvi ja lunta maassa, kun taas Rytkönen on voinut kuvata monena eri vuodenaikana.

³Jyväskylän yliopisto ”Avoimen tiedon keskus”.

Tutkimukseni on laadullista.⁴ Se on myös hermeneuttista ja lähilukua.⁵ Tutkin Ahti Rytkösen kuvia ja tulkitsen niitä. Yritän ymmärtää kuvien merkityksiä kuvanottohetkellä. Vaikka yleensä ajatellaan, että lähiluku on tekstipohjaista tulkintaa ja analyysiä, se voidaan myös nähdä muunlaisissa kohteissa. Tässä tapauksessa kyse on valokuvien tulkinnasta.

Haasteena minulle osoittautuivat sääolosuhteet. Tässä tutkimuksessa otin Ahti Rytkösen ottamista valokuvien paikoista nykyhetken kuvia. Helmikuussa 2023 aloitin valokuvaamaan Seminaarinmäellä. Yritin ottaa mahdollisimman tarkasti juuri samasta kohdasta kuvan, kuin Rytkösenkin oli sen kuvannut. Näin pyrin saamaan kuvaan samanlaista tunnelmaa kuin Rytkösen kuvissa ja olisi selkeämmin havaittavissa, miten kuvauspaikat ovat muuttuneet vuosien varrella Seminaarinmäellä.

Dunia Toropainen kertoo omassa pro gradu -tutkielmassaan vuonna 2018 pihaleikkikulttuurin muutosta otsikolla: ” *Ennen leikittiin aina ulkona* ” - Pihaleikit kulttuuriperintöprosessina ”.⁶ Toropainen kertoo yleisesti pihaleikeistä ja ottaa kohteekseen Porin ja Kouvolan pihaleikkikulttuurit, joista hän keräsi aineistoa. Hän piti näissä kaupungeissa pihaleikkitunteja, ohjasi heitä itse ja tutki siitä saatuja aineistoja. Toropainen myös tähdensi sitä, että pihaleikkejä on tutkittu todella vähän.⁷ Mielestäni oma tutkimukseni Keski-Suomen lasten pihaleikeistä 1950 -luvulla vanhojen kuvien kautta tuo arvoa suomalaiseen tutkimukseen lasten pihaleikeistä. Tämä on merkityksellistä, koska aihetta ei ole tutkittu kovinkaan paljoa entuudestaan.

Olen löytänyt Toropaisen tutkimuksen lisäksi myös kaksi pro gradu -tutkielmaa liittyen koululaisten välituntileikkeihin. Anni Hakola⁸ on kirjoittanut vuonna 2018 pro gradun ” *Eri sukupolviin kuuluvien henkilöiden kokemuksia kansakoulun ja peruskoulun ala-asteen välitunneista – Narratiivinen tutkimus oman sukuni kokemana* ”, jossa hän käy läpi kolme sukupolvea omasta suvustaan ja haastattelee heitä. Hän haastatteli kuusi ihmistä, eli kaksi ihmistä samasta sukupolvesta. Toinen pro gradu -tutkielma on Anu Orjalan ” *Lähiliikuntapaikkarakentamisen vaikutukset oppilaiden liikuntakäyttäytymiseen koulupihalla* ”.⁹ Tässä Orjala selvitti, lisääntykö peruskoulussa välituntiliikunta-aktiivisuus ja koulupihan käyttö vapaa-ajalla, kun piha muutetaan lähiliikuntapaikaksi. Löysin myös neljännen pro gradu -tutkielman, joka sivuaa minun aihettani. Se

⁴Koppa.jyu.fi ”Laadullinen tutkimus”.

⁵Koppa.jyu.fi ”Hermeneuttinen tutkimus”; ”Lähiluku”.

⁶Toropainen 2018.

⁷Toropainen 2018, 6-7.

⁸Hakola 2018, 2.

⁹Orjala 2005, ”Tiivistelmä”.

on Eeva Merikiven¹⁰ pro gradu -tutkielma: ”*Vanhempien toiveita ja odotuksia päivähoitossa olevien 5-vuotiaiden lastensa päiväkotiliikuntaa kohtaan*”. Se on vuodelta 2017. Tutkielma käsittelee juuri otsikon mukaisesti sitä, millaiset ovat vanhempien toiveet ja odotukset 5 -vuotiaiden lastensa liikunnasta päivähoitossa.

1.3. Ahti Rytkönen Seminaarinmäen kuvaajana

Ahti Rytkönen eli vuosina 1899-1989. Hänen mielenkiintonsa kohdistui jo aikaisessa vaiheessa lasten maailmaan. Hänen valokuviansa teemana oli lapsuus ja hän on ensimmäisiä valokuvaajia, jotka ovat kiinnostuneet tästä aiheesta.¹¹

Rytkösellä oli kyky ymmärtää lasten tapaa nähdä maailmaa. Hänen lapsiaiheiset kuvansa eivät olleet pelkästään muotokuvia. Hänen valokuviaan lasten leikeistä ja askareista arvostetaan nykypäivänä paljon enemmän, kuin esimerkiksi kuvausoton vuosina 1940-50 -luvulla.¹² Rytkösen valokuvaustoiminta sai alkunsa sanastusmatkojen yhteydessä. Hän teki sanastotyötä, joka tarkoittaa esimerkiksi erilaisten murteitten käsitteistön ja termistön kuvaamista tai selkeyttämistä. Rytkönen yritti saada matkoillensa kameraa sanakirjasäätiön kautta, mutta ei saanut. Näin ollen hän osti itselleen kameras. Ensimmäinen kamera oli käytetty Ica 9x12 paljekamera ja siihen kehitysvälineet. Kameraan mahtui kerrallaan vain kuusi lasilevyä. Ahti Rytkönen oppi ottamaan kuvia harkitsevasti ja tarkasti. Nämä asiat ovat hänen valokuvauksessaan hyvin luonteenomaista.¹³

Ahti Rytkönen oli suomen kielen opettajana monessa eri koulussa ennen Seminaarinmäkeä. Vasta vuonna 1938 Rytkönen haki Jyväskylän yliopistosta virkaa Seminaarinmäelle ja sai viran joulukuun lopulla. Hän työskenteli tässä virassaan eläkkeelle siirtymiseensä asti. Jyväskylä oli Rytköselle jo entuudestaan tuttu, koska hän oli opiskellut opettajaksi Jyväskylässä hospitanttiluokalla. Vuosina 1917-1919 tällaisten hospitanttiluokkien avulla koulutettiin todella nopeassa tahdissa ylioppilaita kansakoulunopettajiksi. Rytkönen valmistui opettajaksi vuonna 1920 ja opettajana häntä kuvaillaan sympaattiseksi sekä olemukseltaan kansanomaisen turvalliseksi. Oppilaat kunnioittivat hänen tietomääräänsä.¹⁴

¹⁰Merikivi 2017.

¹¹Jyväskylän yliopisto 2022 ”*Seminaarinmäellä ja savupirteissä – Lapsia ja lasten leikkejä Ahti Rytkösen kuvaamana*”.

¹²Jyväskylän yliopisto 2022 ”*Seminaarinmäellä ja savupirteissä – Lapsia ja lasten leikkejä Ahti Rytkösen kuvaamana*”.

¹³Korkiakangas 1998, 13; Sanastokeskus ry.

¹⁴Korkiakangas 1998, 9-10, 18 ja 22.

1.4. Kuva-aineiston historiaa

Kuvatekstien perusteella valokuvissa lukee usein, että kuva on otettu harjoituskoulun välituntipihalta. Alvar Aallon¹⁵ suunnittelema harjoituskoulu valmistui 1954 ja se on nykyinen X -rakennus. Rytkösen valokuvia lasten pihaleikeistä on kuitenkin myös sitä ennen otettu Seminaarinmäeltä. Ennen nykyistä X -rakennusta Historica -rakennuksessa oli tyttömallikoulu ja Fennicumissa poikamallikoulu.¹⁶ Mallikoulu -nimitys muuttui 1901 harjoituskouluksi. Tuolloin poikien ja tyttöjen harjoituskoulut pidettiin edelleen erillisinä.¹⁷ Tämän tiedon pohjalta kaikki kuvat eivät tule olemaan yhden rakennuksen pihalta.

Vaikka Rytkösen valokuvia ei ole tutkittu aikaisemmin, tiedän, että Jyväskylässä 24.4.-31.5.1998 on Keski-Suomen museossa ollut näyttely *Hipparinkiä ja rottajahteja*. Museo koosti myös näyttelyn Ahti Rytkösen Pohjois-Savosta ottamistaan kuvista, joiden nimeksi tuli *Savupirttien kansaa*.¹⁸ Löysin Keski-Suomen museon vuosikertomuksesta tiedon, että näyttely *Hipparinkiä ja Rottajahteja* on ollut näyttelylainassa Kuokkalan yhtenäiskoulussa 1.-16.9. vuonna 2016.¹⁹ Paikansin näyttelyissä esillä olleet kuvat Salmirannan museoiden kokoelmakeskukseen. Näyttelyyn on otettu 48 Ahti Rytkösen valokuvaa.²⁰ Näyttely on viimeksi ollut esillä kesällä 2022 ja sen aukioloajat ovat olleet: 22.6.-23.6., 27.6.-7.8. ja 8.8.- 4.9. Näyttelyn nimenä on ollut *Seminaarinmäellä ja savupirteissä – Lapsia ja lasten leikkejä Ahti Rytkösen valokuvaamana*.²¹ Näyttelyn valokuvia on kahden kokoisia ja kehykset ovat ohuita ja hopean värisiä.

Kuva 1

¹⁵Hassinen P, Hummastenniemi H, Hyvönen M-L, Ilves A, Koski M, Myyrä S, Nurminen M ja Vuorinen P 2016, 34.

¹⁶Jyväskylän yliopisto 2022 ”Seminaarinmäki”.

¹⁷Halila 1963, 262.

¹⁸Korkiakangas 1998, 3.

¹⁹Keski-Suomen museo 2017, 14.

²⁰Hipparinki -teosluettelo.

²¹Jyväskylän yliopisto 2022 ”Seminaarinmäellä ja savupirteissä – Lapsia ja lasten leikkejä Ahti Rytkösen kuvaamana”.

Kuva 1: Kuvaajana Oona Suominen. Lähikuva kehyksestä, jossa on Ahti Rytkösen valokuva.
Päivämäärä: 3.2.2023.

Kuva 2

Kuva 2: Kuvaajana Oona Suominen. Päivämäärä: 3.2.2023. Valokuvan ottaja Ahti Rytkönen. Valokuva on ollut viimeksi näyttelyssä *Seminaarinmäellä ja savupirteissä – Lapsia ja lasten leikkejä Ahti Rytkösen valokuvaamana*. Valokuvassa: Jouko Ahonen, Jouni Lindblad, Petteri Oksanen, Olli Kokko, Tarmo Flyktman, Jouko Kotko ja koiran nimi on Tessu.

2. Seminaarinmäki maantieteellisenä paikkana

2.1. Seminaarin historia

Suomi havahtui 1840 -luvulla siihen, että Suomesta puuttui opettajaseminaari. Erityisesti Johan Vilhelm Snellman (1806-1881) oli sitä mieltä, että tämä asia oli hyvin vakava. Ilmeisesti sillä hetkellä oli vaarana, että kuka tahansa voitaisiin perehdyttää opettajaksi ja Snellmannin mielestä olisi hyvä saada opettajille oikeaa ammattivalmennusta.²²

²²Halila 1963, 10; Klinge 1997.

Erilaisia vaihtoehtoja tällaiseen koulutukseen oli paljon, mutta Uno Cygnaeus (1810-1888) esitti oman suunnitelmansa, joka poikkesi muista. Tämän hän julkaisi vuonna 1857.²³ Cygnaeus kokosi kansakouluehdotuksen ja se oli valmis vuonna 1861. Seminaari päätettiin rakentaa Jyväskylään. Hän olisi halunnut ensin perustaa sen Tourulaan ja siitä tehtiin jopa asemapiirustus, jonka laati arkkitehti August Boman (1826-1883). Cygnaeus suunnitteli 21 rakennusta suunnitelmaan. Valtio kuitenkin muutti seminaarin rakentamisen ajankohtaa kymmenellä vuodella varojen puutteen vuoksi.²⁴

Jyväskylään perustettiin seminaari vuonna 1863. Se sijoitettiin vuokrasuojiin Jyväskylän keskustaan. Ensimmäiset pääsykokeet pidettiin ja oppilaiksi valittiin 33 miestä ja 16 naista. Hakijoita oli ollut vain 34 miestä ja 18 naista. Ajateltiin, ettei tieto uudesta koulutuksesta ollut ulottunut kovinkaan laajalle eri puolille maamme.²⁵

Kansakouluuute kasvoi ja lujittui. 1800 -luvun lopulla Jyväskylän seminaarinjohtajana oli K. G. Leinberg (1830-1907). Seminaarissa oli tarvetta lisätiloille ja Leinberg ehdotti vuonna 1874 Jyväskylän kaupungin lounaislaidan harjualuetta. Tähän koulutoimen ylihallitus suhtautui myönteisesti ja valtio lunastikin tältä alueelta yli 12 hehtaaria maata. Alueella oli Harjupellon alueet, mäntymetsä, Syrjälän tilasta otettu maapalsta ja Jyväsjärven rannassa oleva maakaistale. Uudelle seminaarin alueelle rakennettiin kuusi tiilirakennusta ja paljon puutaloja vuosina 1879-1883.²⁶ Tämä on siis sama alue, jota nykyään kutsutaan Seminaarinmäeksi.

2.2. Kuvien kuvaama tilanne – rakennetun ympäristön näkökulmasta

Kuvat voivat näyttää ja havainnollistaa meille ihmisille erilaisia tilanteita ja vaiheita, joita ympärillämme on tapahtunut. Valokuvat todentavat menneisyyden tapahtumia ja niitä katsomalla voidaan palauttaa mieleen muistoja, sekä myös tutkia valokuvan tallentamaa elämää jopa vuosikymmenten jälkeen.

Autenttisuudella tarkoitetaan aitoa asiaa, jota ei ole väärennetty.²⁷ Alkuperäisyys ja autenttisuus eivät ole synonyymejä keskenään. Jotta alkuperäinen säilyy monta vuotta hyvänä ja käyttökelpoisena, se harvoin jää alkuperäiseksi vuosien varrella. Esimerkiksi, vaikka vanhaan

²³Halila 1963, 11-12; Luukkanen 2000.

²⁴Forsberg 2008, 13; Liljestränd.

²⁵Halila 1963, 27-28.

²⁶Halila 1963, 35 – 37; Forsberg 2008, 13; Jyväskylän yliopisto – Avoimen tiedon keskus: ”Karl Gabriel Leinberg”.

²⁷Kielitoimiston sanakirja ”*autenttisuus*”.

rakennukseen olisi kajottu vuosien varrella ikääntymisen vuoksi, autenttisuus voi osoittaa rakennuksen säilyneen aitona ja ehjänä kokonaisuutena.²⁸

Integriteetti valvoo sitä, miten alkuperäisyys on muuttunut vuosien varrella. Käsite on hyvin paljon samanlainen kuin autenttisuus, mutta integriteetti mittaa sitä, kuinka paljon joku asia on autenttinen.²⁹ Ymmärrämme sen, että joku on autenttinen. Toisaalta on vaikea havaita, mikä muutos ei tue autenttisuuden säilymistä. Integriteetti antaa meille työkaluja pohtia, kuinka paljon autenttisuus on heikentynyt tai säilynyt. Jyväskylän Seminaarinmäellä alkuperäisyyden näyttämö näkyy, kun katsoo rakennuksia ulkoapäin. Kuitenkin sisätiloista ei ole varmuutta, kuinka paljon ne ovat muuttuneet. Uskon itse, että sisätilat eivät ole säilyneet samanlaisina vuosikymmenten aikana, mutta näiden valokuvien perusteella sitä ei voi todentaa. Harjoituskoulu X -rakennus rakennettiin kouluksi ja käyttötarkoitus on pysynyt samana, joten en usko autenttisuuden kärsivän mahdollisista ei-autenttisuuksista. Autenttisuus on siis säilynyt hyvin rakennuksissa ulkoapäin katsottuna, vaikka ympäristö itsessään on muuttunut hyvinkin paljon.

Kuva 3

Kuva 4

Kuvapari 3 ja 4. Vasemmalla kuva 3: *JKK:n alueella oleva rapakko*. Ahti Rytkönen. 29.5.1957
Oikealla kuva 4. Sama paikka 25.2.2023. Oona Suominen.³⁰

²⁸Paasmala 2014, 22-23.

²⁹Paasmala 2014, 22.

³⁰AR_L01_kk14_002.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 5

Kuva 6

Kuvapari 5 ja 6. Vasemmalla kuva 5: *JKK:n alueella oleva rapakko*. Ahti Rytkönen. 29.5.1957
Oikealla kuva 6. Sama paikka 25.2.2023. Oona Suominen.³¹

Kun Ahti Rytkönen on kuvannut kuuden pojan leikkejä rapakossa, kuvista näkee, että pihaa ja puistoa on rakennettu tuohon aikaan. Kasvatusopillinen korkeakoulu toi muutoksen Jyväskylään vuosina 1934-1966.³² Suomessa presidenttinä oli vuosina 1931-1937 Pehr Evind Svinhufvud.³³ Hän vahvisti vuonna 1934 lain, jonka mukaan kasvatusopillinen korkeakoulu muodostetaan Jyväskylään. Tämä tarkoitti myös Seminaarin lakkauttamista. Nämä opinahjot olivat jonkin aikaa toiminnassa samanaikaisesti, mutta vuonna 1937 Seminaari lakkautettiin ja sen muistoksi istutettiin kuusi.³⁴

Aluksi kasvatusopillisessa korkeakoulussa oli puutarhaopetusta, mutta siitä luovuttiin 1950 -luvulla. Lopetuspäätös tehtiin korkeakoulun laajennusten aloittamisen vuoksi. Alvar Aalto oli voittanut arkkitehtuurikilpailun ja korkeakoulu sai monta uutta rakennusta.³⁵ Isoja rakennuksia nousi Seminaarinmäelle viisi kappaletta: Päärakennus (C) vuonna 1955, Harjoituskoulu (X) vuonna 1954, Philologia (P) vuonna 1954, Lozzi (jonka yhteyteen tuli Lyhty) vuonna 1954 ja Urheiluhallit

³¹ AR_L01_kk14_003.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

³²Forsberg 2008, 33.

³³Suomenpresidentit.fi.

³⁴Forsberg 2008, 33.

³⁵Forsberg 2008, 35 ja 45.

(U) vuosina 1952 - 1955.³⁶ Aallon puistoa rakennettiin 1952-1971.³⁷ Rytkönen kuvasi lasten pihaleikkejä 1940 – 50 -luvuilla ja viimeisenä päivänä hän kuvasi näitä kuutta poikaa vuonna 1957. Uudet Alvar Aallon rakennukset olivat siten jo valmistuneet, mutta Aallon puisto oli vielä kesken.

Ensimmäisessä kuvaparissa (kuvat 3 ja 4) näkyy poikien takana korkeakoulun harjoituskoulu X - rakennus, jonka Aalto on suunnitellut. Kuvauspäivä on sijoittunut toukokuun lopulle, joten ilmeisesti kuvausta edeltävinä päivinä on ollut hyvin sateista, koska maahan on muodostunut noin iso rapakko. Onhan ukkoskuurokin voinut olla mahdollinen jo toukokuussa aiheuttamaan ison vesilätäkön. Kaikilla kuudella pojalla on pitkähihaiset paidat, joten kuvauspäivänä ei ole niin kesäisen lämmintä.

Harjoituskoulu X -rakennuksen ulkoasu ei ole kovin paljon muuttunut vuosien varrella. Se on yhä samalla paikalla kuin 50 -luvun alussa ja sen käyttötarkoitus on olla edelleen koulu lapsille. Rakennuksen ulkomuoto on säilynyt U:n muotoisena, eikä muoto ole pirstaloitunut vuosien varrella erilaisten muutoksien takia.

Kuva 7

Kuva 8

Kuvapari 7 ja 8. Vasemmalla kuva 7: *Tutkitaan tikun ympärille heitettyjä rahoja.* Ahti Rytkönen. 25.4.1953. Oikealla kuva 8. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.³⁸

³⁶ "Alvar Aalto luo korkeakoulukampuksen"

³⁷ Hassinen P, Hummastenniemi H, Hyvönen M-L, Ilves A, Koski M, Myyrä S, Nurminen M ja Vuorinen P 2016, 42.

³⁸ AR_L01_kk2_001.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Tässä Rytkösen kuvassa pelataan rahanheittelyä. Tätä kuvaa ennen ollaan juuri heitetty rahat ilmaan. Nyt ne ovat pudonneet maahan ja niitä katsotaan hyvin tiiviisti. Rahoja on ollut useita kolikoita. Ajallisesti näiden kahden kuvan ottamisessa on melkein 70 vuotta väliä ja muutos kuvien välillä on selkeästi havaittavissa. Poikien takana näkyy Seminaarinmäen Educa-rakennus. Kuvassa poikien takana voi nähdä hieman sairashuonesiipeä, joka purettiin pois 1970-luvun alussa.³⁹ Sinä vuosikymmenenä Seminaarinmäki muuttui taas merkittävästi. Alvar Aallon toiseksi viimeinen rakennus rakennettiin Seminaarinmäelle vuonna 1971 ja se oli liikuntatieteiden laitosrakennus (L). Tämän jälkeen Arto Sipisen neljä rakennusta nousi Seminaarinmäellä Educan ja Historican ympärille, jotka ovat kirjastorakennus Lähde Bibliotheca 1974, T -rakennus Taurus 1974, A -rakennus Athenaeum 1976 ja Musica 1976.⁴⁰

Kuva 9

Kuva 10

Kuvapari 9 ja 10. Vasemmalla kuva 9: *Rahaa heitetään Harj. -koulun pihalla välitunnilla.* Ahti Rytkönen. 25.4.1953. Oikealla kuva 10: *Markat on heitetty ilmaan.* Ahti Rytkönen. 25.4.1953.⁴¹

Mika Myllyneva kertoo kirjassaan *Perinteiset pihaleikit* (2010), kuinka kolikonheitto menee peliohjeissa. Jokaisella pitää olla samanlainen kolikko. Sitten päätetään heittopaikka, joka on noin 3-5 metriä seinästä. Heittopaikalla jokainen vuorotellen heittää kolikon seinää kohti. Tarkoitus on, että kolikko jää niin lähelle seinää kuin mahdollista. Heittotekniikasta kannattaa puhua pelin alussa ja päättää esimerkiksi se, saako kolikko osua heiton aikana seinään vai ei. Heittokierroksen lopussa

³⁹Jyväskylän yliopisto 2022, ”Seminaarinmäki”.

⁴⁰Jyväskylän yliopisto 2022, ”Seminaarinmäki”.

⁴¹AR_L01_kk2_002.jpg ja AR_L01_kk2_003.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

voidaan kilistää, eli lähimmäksi seinää heittänyt kokoaa kaikki kolikot käteensä ja pitää kättänsä nyrkissä. Sitten hän huutaa kruuna tai klaava ja heittää kolikot ilmaan. Kun kolikot ovat pudonneet maahan, katsotaan heiton tulosta. Jos pelaaja oli huutanut klaava, hän saa ottaa itselleen kaikki ne kolikot, jotka ovat klaavapuoli ylöspäin. Kolikot, jotka jäävät maahan, siirtyvät toiseksi tulleelle pelaajalle ja nyt on hänen vuoronsa kilistää. Näin peli etenee niin, että kaikki kolikot ovat menneet jollekin pelaajalle.⁴² Ahti Rytkösen kuvassa 9 näyttäisi siltä, että kolikoita heitetään heittopaikalta. Kuvassa 10 on selvästi kilistelyvaihe, jolloin yksi pelaaja on heittänyt kolikot ilmaan. Heittäjän vieressä on toinen pelaaja, jonka kasvoihin tulee auringon avulla kolikoiden varjot näkyviin. Kuvassa 7 tutkitaan maassa olevia kolikoita. Lasten sijoittuminen kuvassa tuo vaikutelman, että Rytkönen on ehkäpä ohjannut heidät katsomaan kolikoita rivimäiseen muodostelmaan, jotta pojat näkyisivät kuvassa paremmin. Itseäni hieman hämmentää Rytkösen kirjoittama kuvateksti, jossa erikseen mainitaan, että rahat olisivat maassa tikun ympärillä. Tämä tikku kuuluu ilmeisesti kuvassa olevaan peliin näiden lasten peliversiossa. Muuten tämä peli on hyvin pitkälti samanlainen, kuin Myllynevan ohjeessa.

Kuva 11

Kuva 12

Kuvapari 11 ja 12. Vasemmalla kuva 11: *Hipparata*. Ahti Rytkönen. 17.10.1952. Oikealla kuva 12. Sama paikka 24.2.2023. Oona Suominen.⁴³

Tässä nykykuvassa voi hyvin nähdä 1970-luvulla rakennetun Musica-rakennuksen ja sen suuren

⁴²Myllyneva 2010, 32-33.

⁴³AR_L01_kk30_003.jpg. Jyväskylä, Harj.-koulu. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

koon. Educan sairashuonesiiven purkaminen varmasti auttoi Musican rakentamista ja antoi kunnollisen kulkuväylän autoille tulla Seminaarinmäen alueelle. Tässä nykykuvassa puut hiukan varjostavat näkymää, mutta vasemmalle kulkevaa harjun muotoa ei ole hävitetty. Tämä harjun muoto näkyy paremmin tulevassa kuvassa 16.

Kuva 13

Kuva 14

Kuvapari 13 ja 14. Vasemmalla kuva 13: *Jyväskylä, Harjoituskoulu*. Ahti Rytkönen. 7.5.1953. Oikealla kuva 14. Sama paikka 24.2.2023. Oona Suominen.⁴⁴

Kuva 15

Kuva 16

⁴⁴AR_L01_kk17_004.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuvapari 15 ja 16. Vasemmalla kuva 15: ”Noita-akka” –leikki alkaa. N-akka keskellä, muut ”taloissa” ”ringin” ulkopuolella. Ahti Rytkönen. 22.5.1954. Oikealla kuva 16. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.⁴⁵

Tässä Rytkösen kuvassa 15 Noita-akka -peli on alkamaisillaan. Paikka on nykyisen Historica rakennuksen edestä. Se on muuttunut ulkopuolelta jonkin verran, mutta huomasin kuvatessani uusia kuvia näistä kohteista, että monessa paikassa rakennuksien tikkaat katolle ovat säilyneet muuttumattomina, vaikka tästäkin Rytkösen kuvasta on 69 vuotta. Rytkösen kuvasta havaittava hiekka-alue tuntui olevan lasten koulupiha-aluetta, jossa paljon leikittiin. Rytkönen on ottanut eniten lasten pihaleikeistä valokuvia juuri tältä alueelta. Nykyään tätä hiekka-aluetta ei enää ole. Historican vieressä oleva Ulkokuonerakennus on purettu vuonna 1974 ja paikalle on rakennettu Athenaeum rakennus 1976. Tämä ulkokuonerakennus rakennettiin vuonna 1881 ja se toimi johtajan talousrakennuksena, halkovajana, tallina ja varastona. Johtajalla tarkoitetaan seminaarin johtajaa. Hänen oma asuinrakennuksensa oli tämän ulkokuonerakennuksen vieressä. Nykyään johtajan taloa kutsutaan nimellä Oppio.⁴⁶ Rytkösen kuvassa 13 näkyy johtajan talo vasemmalla puolella ja talousrakennus oikealla puolella.

Kuva 17

Kuva 18

Kuvapari 17 ja 18. Vasemmalla kuva 17: *Voikukkaseppeleitä*. Ahti Rytkönen. 22.5.1954. Oikealla kuva 18. Sama paikka 7.2.2023. Oona Suominen.⁴⁷

⁴⁵AR_L01_kk11_001.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁴⁶Ruokolainen 2019, 50-51 ja 73-74.

⁴⁷AR_L01_kk11_005.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Tämä Ahti Rytkösen kuva (17) on todella kesäinen ja otettu Historica -rakennuksen vierestä. Rakennuksen sivulla on portaat, jotka ovat pysyneet hyvin muuttumattomina. Näen tässä jotain muutoksia, mutta en paljon. Oven yläpuolelle on tullut ikkuna ja metalliräystä on lisätty seinäulokkeeseen. Minun mielestäni tässä voidaan nähdä selkeästi autenttisuuden säilyminen. Tässä rakennuksessa ovien yläpuolelle tehdyt pienet katokset eivät mielestäni riko autenttisuutta liikaa. Näitä katoksia on tehty myös muihin 50 -luvun rakennuksiin Seminaarinmäellä. Kuvassa 20 tämä näkyy selkeästi Educa -rakennuksessa.

Kuva 19

Kuva 20

Kuvapari 19 ja 20. Vasemmalla kuva 19: *Nuoria hypitään Harj. -koulun pihalla.* Ahti Rytkönen. 16.5.1953. Oikealla kuva 20. Sama paikka 11.2.2023. Oona Suominen.⁴⁸

Hyppynarua on hypitty jo 1950 -luvulla. Kuva 19 on otettu Historica rakennuksen kulmalta Educa -rakennukseen päin. Ahti Rytkösen kuvassa pilkistää takana yksi varistorakennus, joka on purettu vuonna 1974.⁴⁹ Nykykuvassa näkyy takana Musica -rakennus. Kuvakohteen paikassa on vasemmalla puolella Historica -rakennukseen liittyvä ulkonema, johon on tehty erikseen katto. Nykykuvasta näkyy, että katto on uusittu. Tämä kuvan yksityiskohta voidaan nähdä toisesta suunnasta gradun kuvassa numero 59. Ahti Rytkösen kuvassa Educa -rakennus on jäänyt kokonaan varjoon, joten sen yksityiskohtia on vaikea hahmottaa tässä kuvassa. Talojen välimatka on tietenkin pysynyt samana, mutta piha ei ole enää hiekkaa vaan siihen on tehty viheralueita ja

⁴⁸AR_L01_kk76_014.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁴⁹Ruokolainen 2019, 101.

kivetyksellä autotietä. Kivetetty autotie ei erotu minun ottamastani kuvasta lumen vuoksi. Educan ja Historican välissä menee johto talosta taloon. Tämä johto menee samasta kohtaa sekä vanhassa että uudessa kuvassa. Olen huomannut muitakin johtoja menevän seminaarinmäen vanhojen talojen välillä. Uusimmissa 70 -luvun taloissa sähköjohtoja ei näy tällä tavalla menevän. Näitä kuvia vertailemalla voidaan helposti osoittaa, kuinka paljon ympäristö on muuttunut lyhyellä aikavälillä ja miten uusi sulautuu vanhaan.

Kuva 21

Kuva 22

Kuva 21 vasemmalla: Kuvaaja Oona Suominen. 24.2.2023.

Kuva 22 oikealla: Kuvaaja Oona Suominen. 24.2.2023.

Kuva 23

Kuva 23: ”Kukko ja kanaa” (2 hyppää samalla nuoralla vastakkain). Ahti Rytkönen. 4.5.1953.⁵⁰

Kuva 21 ja 22 on Ahti Rytkösen kuvan 23 pari. En kyennyt ottamaan valokuvaa samasta kohdasta kuin Rytkönen oli kuvansa valokuvannut. Vuonna 1974 on paikalle rakennettu T -rakennus Tesaurus.⁵¹ Pääsin sisään toimistohuoneeseen ottamaan sisäkuvan. Se auttaa hahmottamaan entistä kuvanottoa paikkaa, vaikka tämäkään kuva ei ole täsmällisesti samasta kohdasta. Uudessa kuvassa puita on selvästi kaadettu ja puutarhurin talo näkyy paremmin.

Kuva 24

Kuva 25

Kuvapari 24 ja 25. Vasemmalla kuva 24: *Hypätään nuoraa (2 pyörittäjää)*. Ahti Rytkönen. 4.5.1953. Oikealla kuva 25. Sama paikka 7.2.2023. Oona Suominen.⁵²

Tämä vanha kuva (24) on läheltä sitä kuvaa, missä lapset hyppivät kukkoa ja kanaa. T -rakennus on yhdeltä sivultaan vastapäätä Historica rakennusta ja näissä kuvissa näkyy Historican jo tutuksi tulleet portaat. Kuvassa näkyy myös A -rakennus ja Puutarhurin talo. Uudessa kuvassa tie olisi kapea, vaikka ei olisi lunta maassa. Nykyisin tietä käytetään kuitenkin huoltoajoon. Historican -rakennuksen päätyoven muutos näkyy tässä parhaiten. Koska kuvia 19 ja 20 vertailemalla näkyi ympäristön muutos selkeästi, voidaan näillä kuvilla jatkaa sen tarkkailua. Tämä kuvakulma näyttää toiseen suuntaan Seminaarinmäkeä, mihin kuvat 19 ja 20 osoittivat. Niiden näkymä näkyisi näiden kuvien oikealla puolella. Tämäkin antaa selkeän kuvan siitä, miten vanha ja uusi sulautuvat yhteen.

⁵⁰ AR_L02_kk40_006.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁵¹ Jyväskylän yliopisto 2022 ”Seminaarinmäki”.

⁵² AR_L02_kk40_008.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

3. Kuvien visuaalinen analyysi

3.1. Visuaalisen analyysin lähtökohtia tässä tutkimuksessa

Visuaalista analyysiä voidaan tehdä laadullisesti tai määrällisesti. Tutkimukseni on laadullista, joten tarkastelen visuaalista aineistoa myös laadullisesti.⁵³ Visuaalisesta kulttuurista tuli 1990 -luvun aikana kattokäsite, jonka alle kerääntyi erilaisia visuaalisia tieteenaloja. Vaikka tämä käsite on yleisessä tiedossa ja käytössä, kaikki eivät ole olleet tähän tyytyväisiä.⁵⁴ Representaatio kuuluu tähän visuaalisen kulttuurin käsitteen alle ja sillä tarkoitetaan esitystä⁵⁵, joka tarkoittaa pro gradussani kuvallista esitystä.

Kielitoimiston sanakirjan mukaan: Valokuva on kuva, joka kehittyy valon avulla valoherkälle pinnalle.⁵⁶ Tämä minun mielestäni pätee enää vain vanhoihin kameroihin, jollaisella esimerkiksi Ahti Rytkönen on valokuvannut. Minulla on ollut digitaalinen järjestelmäkamera, kun olen valokuvannut uudestaan Rytkösen valokuvien kuvauspaikkoja. Digitaalinen kamera ei toimi niin, että siinä kuva kehittyy valoherkälle pinnalle. Valokuvaa on luonnehdittu totuudenmukaisempaan asiana kuin vaikkapa piirrosta. Tätä perustellaan sillä, että valokuvaaja tai edes kamera on pitänyt olla kuvanotto paikalla, kun kuva on otettu.⁵⁷ Tällä voidaan perustella hyvin myös Ahti Rytkösen kuvat 50 -luvulta. Nykymaailmassa kuitenkin valokuvat voivat olla yhtä epäaitoja kuin piirrooksetkin. Nykyään valokuvien totuudenmukaisuutta voidaan väärentää erilaisten filttareiden ja jopa tekoälyn avulla ja nämä keinot ovat kaikkien kuvanmuokkaajien ulottuvilla. Visuaaliseen analyysiin kuuluu tarkastelu alkuperäisyydestä ja integriteetistä. Tätä olen jo hiukan käsitellytkin, mutta se ei häviä, vaikka pohdintani siirtyy ympäristöstä kuvien toimintaan.

Representaatio näyttäytyy meille kolmena toiminnallisena ajatuksena. Ensimmäinen ajatus on, että joku tuottaa representaatiota. Toinen on se, että representaatiota käytetään ja kulutetaan. Kolmantena voidaan ajatella, että representaatiota käytetään tulkinnalliseen prosessiin. Representaatio ei siis ole pelkästään esimerkiksi valokuva, vaan se on nimi tulkinnalliselle prosessille.⁵⁸ Ahti Rytkönen on siis ottanut valokuvan lapsista, jotka leikkivät pihaleikkiä. Hän siis on tuottanut representaation. Kun ihminen katsoo kuvaa, hän voi käyttää ja kuluttaa sitä. Käyttää

⁵³Lehmuskallio.

⁵⁴Seppänen 2005, 18.

⁵⁵Harmoinen 2023, 5-6.

⁵⁶Kielitoimiston sanakirja ”Valokuva”.

⁵⁷Seppänen 2005, 106.

⁵⁸Seppänen 2005, 84.

katsomalla esimerkiksi, mikä leikki on kyseessä ja mahdollisesti itse leikkiä sitä leikkiä jossain vaiheessa. Kolmantena toiminnallisena representaationa voidaan kuvaa tulkita. Tulkintaan ei tarvita aina tekstiä, vaan valokuva itsessään välittää erilaisia mielikuvia ja aistitunteja. Näitä tulkintoja voidaan esimerkiksi tehdä mentaalisenä representaationa, jolloin ihminen yhdistää kuvassa olevat asiat hänelle merkityksellisiin mielikuviin. Tämä mentaalinen representaatio ei riitä täydelliseen kommunikaatioon valokuvan kanssa. Tarvitaan avuksi toinen representaatiojärjestelmä, joka tuo tulkintaan kielen ja siihen liittyvät erilaiset merkit. Näitä merkkejä voivat olla esimerkiksi kasvojen ilmeet.⁵⁹ Ahti Rytkösen valokuvien representaationa käytän valokuvien sanatonta tulkintaa. Rytkönen on antanut vähän viitteitä leikistä valokuvan kuvateksteistä, mutta tulkinta ei aukea niistä kokonaan. Pysin avaamaan leikkiä vaihe kerrallaan ja tutkin valokuvia miettien, missä vaiheessa kyseinen leikki on juuri siinä kuvassa.

3.2. Leikitään valokuvaajaa

Kuva 26

Kuva 26: Kuvassa lapset leikkivät valokuvaaja -leikkiä. Ahti Rytkönen. 30.5.1945.⁶⁰

⁵⁹Seppänen 2005, 84-85.

⁶⁰AR_L01_kk74_01.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 27

Kuva 28

Kuvapari 27 ja 28. Vasemmalla kuva 27: *Kuvassa lapset leikkivät valokuvaaja -leikkiä.* Ahti Rytkönen. 30.5.1945. Oikealla kuva 28. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.⁶¹

Kuva 29

Kuva 29 : *Kuvassa lapset leikkivät valokuvaaja -leikkiä.* Ahti Rytkönen. 30.5.1945. ⁶²

Vuosi 1945 on ensimmäinen vuosi, kun Rytkönen valokuvasi lasten pihaleikkejä Seminaarinmäellä.

⁶¹ AR_L01_kk74_02.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁶² AR_L01_kk76_004.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Tästä valovaajaleikistä on vain nämä kolme kuvaa. Alun perin ajattelin, että lapset olivat vain keksineet leikin, koska Ahti Rytkösellä oli kamera mukana heidän leikkiessään pihalla. Löysin kuitenkin Mysi Lahtisen *kymmenen tikkua laudalla (2005)* -kirjasta ja Mika Myllynevan *perinteiset pihaleikit (2010)* -kirjasta tämän leikin.⁶³ Tätä on leikitty Historica -rakennuksen lähellä silloisen kansakoulun pihalla.

Myllynevalla leikin nimi on vain valokuvaaja ja Lahtisen kirjassa sille on annettu nimi Hassunkurinen valokuvaaja. Molemmissa kirjoissa leikki kerrotaan samantyyllisesti. Valitaan yksi valokuvaaja, joka pyörittää kaikki muut leikkijät vuoron perään kädestä kiinni pitäen. Valokuvaaja päästää kuvattavan ihmisen kädestä yhtäkkiä ja kuvattava päätyy hassunkuriseen asentoon. Myllynevan ohjeessa kerrotaan, että kuvattava on keksinyt esimerkiksi esineen tai hahmon, jota yrittää esittää, kun pyöritys loppuu. Lahtisen kirjassa kerrotaan, että kuvattava päätyy hullunkuriseen asentoon kaatumalla tai muuten vain vauhdin takia maahan päätyvänä kuvauksena. Kuvattavien pitää odottaa omassa asennossaan niin kauan, että valokuvaaja on ”valokuvannut” kaikki leikkijät pyörittämällä heitä. Sen jälkeen valokuvaaja valitsee hienoimman tai hauskimman asennon ja tästä leikkijästä tulee seuraava valokuvaaja. Lahtinen mainitsee, että talvella tätä on hauskeampi pelata, koska kuvattavat kaatuvat pehmeään lumeen.⁶⁴

Nämä kolme Ahti Rytkösen valokuvaa esittävät pelihetkiä. Näyttäisi siltä, että kuvassa 26 lapset yrittävät pysyä paikoillaan asennoissaan. Kukaan ei ole maassa, joten pyöritys ei ole ollut kovin luja. Kuvassa 27 ja 29 sen sijaan kuvataan pyörittäjää eli valokuvaajaa. Pyöritys tuntuu olevan kova, koska valokuvaaja pitää kuvattavastaan kiinni kahdella kädellä ja kuvattavan hiukset ovat lennokkaat. Näissä kahdessa kuvassa taustalla on myös kolmas henkilö, joka näyttäisi olevan maassa ainakin osittain. Tämä henkilö on jo ollut valokuvaajan kuvauksessa.

Minun nykykuvani ja Ahti Rytkösen kuvan välillä on 78 vuotta. Kuvassa on samankaltaisuutta. Historica rakennus on yhä samalla paikalla. Sen katolle johtavat metallitikkaat ovat ihan samalla paikalla ja kuvissa oleva tie on samantyylinen. Tie tekee samanlaisen mutkan. Tietä on kuitenkin kavennettu ja tiedän, että lumen alla ei ole hiekkaa vaan kivetyt. Nykykuvan puusto on harventunut ja jäljellä olevat puut ovat ikääntyneet sekä nurmikko on laitettu tien reunoihin. Musica -rakennus näkyy osittain minun ottamassani nykykuvassa. Musica rakennettiin vuonna 1976.⁶⁵

⁶³Lahtinen 2005, 32; Myllyneva 2010, 39.

⁶⁴Lahtinen 2005, 32; Myllyneva 2010, 39.

⁶⁵Jyväskylän yliopisto 2022 ”*Seminaarinmäki*”.

3.3. Leikki, jolla on monta nimeä

Kuva 30

Kuva 31

Kuvapari 30 ja 31. Vasemmalla kuva 30: *"Ruusu ja lilja"*. Ahti Rytkönen. Oikealla kuva 31. Ahti Rytkönen. 30.5.1945.⁶⁶

Kuva 32

Kuva 33

Kuvapari 32 ja 33. Vasemmalla kuva 32. Ahti Rytkönen. 30.5.1945. Oikealla kuva 33. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.⁶⁷

⁶⁶ AR_L01_kk74_04.jpg ja AR_L01_kk76_002.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁶⁷ AR_L01_kk76_011.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 34

Kuva 34: Loppuvaihe ”Hura hura heijaa” leikissä. Ahti Rytkönen.⁶⁸

Tässä on neljä Ahti Rytkösen kuvaa leikistä, jota lapset ovat leikkineet. Kuvissa 31 ja 32 ei ole kuvatekstiä ja kuvissa 30 ja 34 ei ole kuvauspäivää tiedossa. Kuvien 31 ja 32 kuvauspäiväksi on merkitty sama päivämäärä, eli 30.5.1945. Kuvassa 30 leikki on nimetty ”Ruusuksi ja liljaksi” ja kuvassa 34 nimi on ”Hura hura heijaa”.

Mysi Lahtisen kirjassa *Kymmenen tikkua laudalla (2005)* on leikki ”Hura hura häitä”. Leikki menee niin, että kaksi leikkijää valitaan portiksi. He yhdessä päättävät salaa muilta, keitä he ovat. Toinen voisi olla vaikkapa koira ja toinen hevonen. Sitten he tekevät käsillään portin, josta loput leikkijöistä kulkevat jonossa.⁶⁹ Yleensä lauletaan lorua, joka menee tässä tapauksessa näin:

*”Hura hura häitä,
kello löi jo ykstoist,
keisari seisoo palatsissaan.
Niin musta kuin multa,
niin valkea kuin varsa,
mitä varten sotamies on
parempi kuin herra.
Se, joka tulee viimeiseksi
se on kuolema.”⁷⁰*

⁶⁸ AR_L01_kk74_03.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁶⁹Lahtinen 2005, 51.

⁷⁰Lahtinen 2005, 51.

Kuolema -sanalla portit lasketaan ja käsien väliin jää leikkijä, jolta kysytään muiden kuulematta: koira vai hevonen. Jos leikkijä sanoo ”hevonen” hän menee sen porttileikkijän taakse, joka oli hevonen. Näin pikku hiljaa molempien taakse kertyy jonoa ja he ottavat toisistaan jonossa vyötäröltä kiinni. Kun kaikki leikkijät ovat päässeet jomman kumman portin taakse, leikki muuttuu. Nyt testataan kumpi jono on vahvempi. Se tapahtuu niin, että kaikki kiskovat samaan aikaan portinpuolikkaita erilleen ja katsotaan, kumpi antaa ensin periksi. Voittaja on se jono, joka on vahvempi.⁷¹

Olen varma, että nämä Rytkösen kuvat esittävät tämän tyylistä leikkiä. Kuvassa 34 on jo itsessään nimi ”Hura hura heijaa”, joka voisi vastata Keski-Suomen samanlaista leikkiä ”Hura hura häistä”. ”Ruusu ja lilja” -leikki on siitä erikoinen, että asetelma on täysin sama kuin Hura hura heijassa, mutta Rytkönen on kirjoittanut kuvatekstiin eri leikin nimen. Itse olen pohtinut, että Ruusu ja lilja voisivat tarkoittaa sitä, että toinen portin puolikas oli ruusu ja toinen lilja. Näillä saattoi olla myös erilainen loru kuin hura hura heijaassa. Tällä tavalla Rytkönen itse on voinut luulla näitä leikkejä kahdeksi eri leikiksi, vaikka oikeasti nämä olivat samanlaisia, tai ainakin perustuivat samaan leikin ideaan.

Kuvassa 30 ja 32 leikkijät menevät peräkanaa portista läpi. Kuvassa 31, joku leikkijöistä on jäänyt porttiin ja häneltä kysytään kysymys. Kuvassa 34 on kuvatekstinkin mukaan loppuvaihe. Tässä kuvassa nähdään loppuvaiheena hyvin se, että katsotaan kumpi jono on voimakkaampi. Kuvatekstien mukaan vain yhdessä kuvassa puhutaan ruusu ja lilja -leikistä. Kahdessa kuvassa Rytkönen kertoo vain päivämäärän, jolloin kuva on otettu, mutta ei mitään muuta informaatiota. Hura hura häiden -leikin vaiheiden perusteella liitin Rytkösen kuvat yhteen, vaikka hän ei ole itse luokitellut näitä kuvia samaksi leikiksi.

3.4. Tyhmä kuningas

Tyhmä kuningas -leikkiä kutsutaan monella eri nimellä. Muita nimiä tälle pelille oli paha kuningas ja kuninkaisilla.⁷² Olen löytänyt näille kaikille leikkiohjeet, jotka ovat osittain samanlaisia ja osittain eroavat toisistaan.

Perusohjeen säännöt ovat alussa hyvin samanlaiset. Kaikissa valitaan yksi kuningas ja muut

⁷¹Lahtinen 2005, 51.

⁷²Perinneleikit Ry; Piela 2001, 32.

leikkijät menevät sen verran kauemmas kuninkaasta, ettei kuningas kuule heidän keskusteluaan. Pahassa kuninkaassa on tehty kuninkaan viiva, johon kuningas menee ja kyselyviiva, johon muut lapset menevät sen jälkeen, kun ovat saaneet keskusteltua.⁷³ Tyhmän kuninkaan -ohjeessa, jonka löysin, kuningas menee toiselle puolelle salia ja kuninkaisilla -ohjeessa kuningas kiipeää jonkin ylös, esimerkiksi kiville.⁷⁴

Leikkijät, jotka menevät kauas kuninkaasta, sopivat keskenään, mitä sanovat ja tekevät. Sitten he menevät kuninkaan luo. Pahassa kuninkaassa on kyselyviiva ja kuninkaisilla on ratkaistu asia puoliympyrän muotoisella piirillä, joka on kuninkaan edessä. Vain kuninkaisilla on määrätty, että lapset esimerkiksi itkevät tai nauravat, kun tulevat kuninkaan luo puoli ympyrään. Pahassa kuninkaassa ja tyhmällä kuninkaalla tuntuu olevan niin, että he ovat vain hiljaa sen matkan. Leikkijät tervehtivät kuningasta Pahassa kuninkaassa ja tyhmässä kuninkaassa samalla tavalla sanoen Hyvää päivää tyhmä kuningas tai hyvää päivää paha kuningas. Ulla Pielan naistenliiton perinneleikkikirjassa leikissä Kuninkaisilla lapset tervehtivät vähän eri tavalla ja sanovat: ”Hyvää päivää ja terveisiä Itämailta”.⁷⁵

Aluksi paha ja tyhmä kuningas vastaavat samalla tavalla ”Hyvää päivää kiltit lapset”. Sen jälkeen tilanne vähän muuttuu. Nyt vaikuttaa siltä, että Kuninkaisilla -ohje on ollut hiukan erilainen kuin pahalla ja tyhmällä kuninkaalla. On olemassa lyhyt peliversio tyhmällä kuninkaalla ja kuninkaisilla. Kummassakin leikki aloitetaan samantapaisesti esittämällä kysymys. Kuninkaisilla kysymys on: ”Mitä osaatte tehdä?” ja tyhmässä kuninkaassa ”Mitä olette tänään oppineet”. Tämän jälkeen kuninkaan luokse tulleet esittävät asiansa, jonka ovat keskenään sopineet. Tyhmässä kuninkaassa se esitetään pantomiimina, eli ei saa puhua ja Kuninkaisilla he esittävät samaa asiaa, mitä tullessaan kuninkaan luo. Kaikki tekevät samaa asiaa. He voivat pantomiimina esittää esimerkiksi leipomista. Esityksen aikana kuninkaan pitää arvata, mitä tulijat esittävät. Kun kuningas on arvannut oikein, hän yrittää ottaa muita kiinni. Jos hän saa kiinni jonkun leikkijän, hänestä tulee uusi kuningas.⁷⁶

Pidemässä versiossa paha kuningas kysyy tervehdyksen jälkeen: ”Mistä te tulette?” Muut sanovat sen, mitä ovat sopineet. Kuningas kysyy: ”Mitä te syötte ja juotte?” Vastauksen jälkeen kuningas kysyy: ”Mitä te osaatte tehdä? Leikkijät alkavat esittää pantomiimina osaamistaan ja kuninkaan arvattua oikein hän lähtee juoksemaan ja ottamaan leikkijöitä kiinni.”⁷⁷

⁷³Perinneleikit Ry.

⁷⁴Leikkipankki.fi ”*Tyhmä kuningas*”; Piela 2001, 32.

⁷⁵Leikkipankki.fi ”*Tyhmä kuningas*”; Perinneleikit Ry; Piela 2001, 32.

⁷⁶Leikkipankki.fi ”*Tyhmä kuningas*”; Perinneleikit Ry; Piela 2001, 32.

⁷⁷Perinneleikit Ry.

Näitä leikin sääntöjä usein muunnellaan. Kuninkaita voi olla koko ajan vain yksi tai kuninkaat voivat lisääntyä sitä mukaan, kun muita saadaan kiinni. Pahassa kuninkaassa kerrotaan, että muut voivat olla kuninkaan avustajia, kun heidät on saatu kiinni. Kuninkaisilla kuningas itse ei voi mennä piirretyn puoliympyrän ulkopuolelle. Jos hän ei saa ketään kiinni ja kaikki juoksijat ovat piirin ulkopuolella, kuningas jatkaa kuninkaana olemista.⁷⁸

Kuva 35

Kuva 35: ”Tyhmää Kuningasta”, T. K:n edessä matkitaan arvattavaa toimitusta (puikoilla kutomista). Ahti Rytönen. 18.5.1954.⁷⁹

Kuva 36

Kuva 37

⁷⁸Leikkipankki.fi ”Tyhmä kuningas”; Perinneleikit Ry; Piela 2001, 32.

⁷⁹AR_L01_kk1_002.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytösen kuvakokoelma.

Kuvapari 36 ja 37. Vasemmalla kuva 36: *"Tyhmää kuningasta", T. K. tavoittelemassa erästä pakenijaa.* Ahti Rytkönen. 18.5. 1954. Oikealla kuva 37. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.⁸⁰

Kuva 38

Kuva 39

Kuvapari 38 ja 39. Vasemmalla kuva 38: *"Tyhmää kuningasta", takaa-ajo alkaa.* Ahti Rytkönen. 18.5.1954. Oikealla kuva 39: *"Tyhmä kuningas" (Kuninkaan edessä jäljitellään pyykin pesua; kuninkaan on se arvattava, ennen kuin saa lähteä ajamaan).* n:o 10 . Ahti Rytkönen. 18.5.1954.⁸¹

⁸⁰ AR_L01_kk62_012.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁸¹AR_L01_kk62_011.jpg ja AR_L01_kk1_001.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 40

Kuva 41

Kuvapari 40 ja 41. Vasemmalla kuva 40: ”Tyhmä kuningas” menossa. Juoksuvaihe alkaa. Ahti Rytkönen. 18.5.1954. Oikealla kuva 41. Sama paikka 25.2.2023. Oona Suominen.⁸²

Ahti Rytkönen valokuvasi Tyhmä kuningas -leikkiä ainoastaan 18.5.1954 päivänä. Tässä on kuvia siitä leikistä viisi kappaletta. Kolme ensimmäistä kuvaa on otettu Educa -rakennuksen läheltä. Lapset ryntäävät juoksuun kohti kaupungin keskustaa eikä Historica rakennuksen suuntaan. Samana päivänä tätä peliä on pelattu Seminarium-rakennuksen lähellä, josta on tässä kaksi Rytkösen valokuvaa. Viimeinen kuva on nykypäivän kuva Seminariumin kulmalta. Kulman takana näkyy Ryhtilä. Ahti Rytkösen valokuvissa Seminarium -rakennuksen lähellä näyttäisi olevan iso pitkämallinen katos. Tätä katosta ei ole missään pohjapiirustuksissa, joten voi hyvin olla, että tämä katos pystytettiin tuohon 1950 -luvun talojen rakentamisen ajaksi.

Keski-Suomessa 1950 -luvulla tämä leikki on tunnettu tyhmänä kuninkaana. Piha-alue on sellainen, missä kuningas ei tunnu olevan korkealla. Rytkösen kuvissa 39 ja 40 tässä leikissä näyttäisi olevan jonkinlainen viiva, jossa muut ovat paitsi kuningas. Tämä viiva voisi olla kyselyviiva, joka kerrottiin pahan kuninkaan -ohjeessa.⁸³

⁸² AR_L01_kk62_010.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁸³Perinneleikit Ry.

3.5. Hyppy -ja hippaleikit

Kuva 42

Kuva 42. *Jyväskylä, Harjoituskoulu.* Ahti Rytkönen. 7.5.1953.⁸⁴

Kuva 43

Kuva 44

Kuvapari 43 ja 44. Vasemmalla kuva 43. Ahti Rytkönen. 7.5.1953. Oikealla kuva 44. Sama paikka

⁸⁴ AR_L01_kk17_001.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 45

Kuva 45 : *Tyttö hyppää numeroruutua Harj. -koulun pihalla.* Ahti Rytkönen. 19.5.54.⁸⁶

Ruutuhypyleikit ovat vanhoja leikkejä, joita yhä edelleen näkyy lasten leikeissä. Olen itse huomannut, että liiduilla piirretään paljon enemmän asfaltteihin kuin silloin, kun itse olin nuori. Nykyään on enemmän väri vaihtoehtojakin liiduille. Vaikka lapset ovat voineet piirtää mitä vain, olen nähnyt paljon myös ruutupelejä asfaltilla. Ahti Rytkönen on kuvannut kahdenlaisia ruutupelejä. Toisessa on kuusi ruutua ja toisessa yhdeksän ruutua. Mika Myllyneva on kertonut kirjassaan *Perinteiset pihaleikit* (2010) ruutuhypyistä ja niiden säännöistä. Verrattuna moneen muuhun peliin tuossa kirjassa, Myllyneva on piirtänyt neljä esimerkkiä ruutupelistä. Näissä neljässä ovat nämä kaksi versiota mukana. Kuusiruutuista hän nimittää nimellä ”Kuutonen” ja yhdeksästä ruudusta ”Yhdeksikkö”. Toiset kaksi ovat ”Kattila” ja ”Risti”.⁸⁷ Omasta lapsuudestani muistan ”Kattilan”, vaikka en sillä nimellä siitä puhunut.

Myllyneva kertoo, että ruutuihin hypättiin yhdellä jalalla. Oman vuoron alussa heitetään joku esine ensin ensimmäiseen ruutuun. Sen jälkeen hypitään yhdellä jalalla kaikki ruudut läpi. Ensin ruutuun, jossa on esine, ei saa hypätä, mutta takaisin tullessa siihen hypätään yhdellä jalalla ja yritetään ottaa esine kumartamalla. On paikkoja, joissa voi hypätä tasajalkaan, jos kaksi ruutua on vierekkäin ja

⁸⁵ AR_L01_kk17_006.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁸⁶ AR_L01_kk1_003.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁸⁷Myllyneva 2010, 26-29.

muut ruudut ovat peräkkäin, esimerkiksi ”Kattila”. Siinä toinen jalka on toisessa ruudussa ja toinen toisessa. Vuoro vaihtuu toiselle pelaajalle, jos tekee virheen. Virhe voi olla esimerkiksi, ettei esine mene siihen ruutuun, mihin pitää tai hyppy menee väärin. Vuoro jatkuu, jos hypyt ja heitot onnistuvat. Esine lopulta käy jokaisessa ruudussa omien kierroksien aikana.⁸⁸ Peliohjeita lukiessani en ole löytänyt sellaista kohtaa, jossa kerrottaisiin se, miten joku voittaa tämän pelin.

Perinneleikkivideolla kerrotaan, että leikin säännöt ovat vapaita ja niitä voidaan keksiä omasta päästä.⁸⁹ Tietenkin sovitusti muiden kanssa. Olen miettinyt, että se voittaa, joka saa esineen joka ruutuun ensimmäisenä ja hyppii ne kierrokset niin kuin pitää. Koska se joka tekee virheen, joutuu antamaan vuoron toiselle. Se, joka tekee vähiten virheitä, on nopeampi muita ja saa hypittyä kierrokset loppuun.

Kuvassa 43 huomaa, että siinä on monta hyppyrudukkoa. Yksi lapsi hyppää ruutua samalla, kun kolme katsoo suoritusta. Kuvan oikeassa alakulmassa on tyttö, joka piirtää ruudukkoa kengän kärjellään. Piha on hiekkapiha ja lapset ovat piirtäneet ruudukoita hiekkään. Kuvan vasemmalla puolella näyttää olevan toinen neljän hengen ryhmä pelaamassa jotain ruutupeliä. Leikkipankissa kerrotaan, että ruutuhyppelyssä voidaan ruudukon päähän piirtää pyöreä kaksoisruutu. Tässä kohtaa hyppijä hyppää siihen tasajalkaa ja siinä hypätään ympäri. Suunnan vaihdettua voidaan hyppiä takaisin lähtöruutuun.⁹⁰ Tällainen pyöreä kaksoisruutu on ainakin kuvassa 42. Pohdin, missä järjestyksessä hyppijä voi hyppiä tämän kuutosen. Meneekö hän ensin kolme ruutua eteenpäin, vaihtaa suuntaa ja tulee toiselta puolelta kolme ruutua takaisin päin. Tässä kuvassa näkyy, että hyppijä on juuri siinä ruudussa, jossa oma esine on. Hänellä näyttäisi olevan kivi.

Pihakivi on tehnyt Ruutuhyppelyyn leikkiohjeet, joista löytyy ohjeet *Neliöruudukko* -peliin. Vaikka nimessä puhutaan neliöruudukosta, on vasemmassa alakulmassa kuvana ruudukko, jossa on kuusi ruutua. Tässä ohjeessa kerrotaan, että hyppääjä heittää ensimmäiseen ruutuun kiven ja hyppää siihen ruutuun. Sen jälkeen hänen pitää potkaista kivi kakkosruutuun ilman, että toinen jalka koskettaa maata. Näin hän menee kaikki ruudut läpi, jos hän ei tee yhtään virhettä. Virheen sattuessa, vuoro menee seuraavalle.⁹¹ Mysi Lahtinen on myös kertonut *Kuusiruutu* -pelistä. Peli menee hyvin paljon Pihakiven kertomuksen mukaisesti. Kivistä, jota potkitaan eteenpäin, puhutaan nimellä konkkauskivi. Hyppyvuorot voivat myös olla arvottuja. Virheen sattuessa seuraavana vuorossa oleva hyppijä jatkaa siitä kohdasta, johon jäi, kun teki edellisen kerran virheen.⁹²

⁸⁸Myllyneva 2010, 26.

⁸⁹Leikkipankki.fi ”Perinneleikkivideo ruutuhyppely”.

⁹⁰Leikkipankki.fi ”Ruutuhyppely”.

⁹¹Pihakivi, 6.

⁹²Lahtinen 2005, 41.

Kuvassa 45 on yhdeksän ruutua, jota hyppijä hyppii. Ruudut ovat numeroitu ja esimerkiksi 7 ja 8 ovat kaukana toisistaan. Tässä voisi ohjeena olla niin, että hyppijän pitää hyppiä numerot järjestyksessä läpi. Tällainen ruutuhypyjen numerojärjestyksen sekoittaminen ja silti numerojärjestyksessä hyppiminen, on kerrottu Kirkonrotan Youtube kanavalla.⁹³

Kuva 46

Kuva 47

Kuvapari 46 ja 47. Vasemmalla kuva 46: *Mökki merkitty (3 kpl), lesti (kivi) viivalla.* Ahti Rytkönen. 5.5.1953. Oikealla kuva 47: *Mökin merkkejä.* Ahti Rytkönen. 5.5.1953.⁹⁴

⁹³Kirkonrotta 2020.

⁹⁴AR_L01_kk21_001.jpg ja AR_L01_kk21_002.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 48

Kuva 48: *Ilmaviiva*. Ahti Rytkönen. 4.5.1953.⁹⁵

Kuva 49

Kuva 50

Kuvapari 49 ja 50. Vasemmalla kuva 49: *Toisen oman mökin l. kodin kautta ei saa hypätä vaan käytetään apuruutua. Tyttö hyppää apuruutuun*. Ahti Rytkönen. 4.5.1953. Oikealla kuva 50. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.⁹⁶

⁹⁵AR_L02_kk40_013.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

⁹⁶AR_L02_kk40_014.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Mökkileikki on hyvin paljon ruutuhypyn kaltainen pienellä lisäyksellä. Mysi Lahtinen kertoo, että ruudukon oikein hyppinyt saa kääntyä selin ja heittää kiven. Jos kivi menee ruutuun, hän voi merkitä ruudun omaksi mökikseen. Omassa mökissään hyppääjä saa pitää tauon hyppimisestä. Kun toisen mökki tulee vastaan, hyppääjän pitää hypätä sen yli ja vierittää kiveä myös eteenpäin. Tavoitteena on, että kaikki ruudut täyttyvät mökeistä ja voittaja on se, jolla on eniten mökkejä.⁹⁷

Kuva 51

Kuva 52

Kuvapari 51 ja 52. Vasemmalla kuva 51: *Piirretään "maa" leikin kuviota. Norja, Ruotsi, Eire, Suomi.* Ahti Rytkönen. 30.4.1953 Oikealla kuva 52: *"Maa" leikki: huutoa odotetaan. Eire ja Suomi.* Ahti Rytkönen. 30.4.1953.⁹⁸

⁹⁷Lahtinen 2005, 42.

⁹⁸ AR_L01_kk16_001.jpg ja AR_L01_kk16_003.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 53

Kuva 54

Kuvapari 53 ja 54. Vasemmalla kuva 53: ”Maa” leikki: huuto, maannimi kajahti. Vas. olija pyrkii keskusympyrään. Ahti Rytönen. 30.4.1953. Oikealla kuva 54. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.⁹⁹

Kuva 55

Kuva 56

⁹⁹ AR_L01_kk16_002.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytöksen kuvakokoelma.

Kuvapari 55 ja 56. Vasemmalla kuva 55: *Keskusmies ottaa 3 loikkausta*. Ahti Rytkönen. 30.4.1953. Oikealla kuva 56. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.¹⁰⁰

Leikitään maata tai maanvalloitusta, joka on peli, johon tarvitaan keppi. Mika Myllyneva on kertonut pelin hyvin lyhyesti omassa kirjassaan *Perinteiset pihaleikit* (2010). Siinä on vähemmän sisältöä kuin Mika Wickströmin ja Mervi Lindmanin kirjassa *Entten, tentten! Rakkaimmat piha- ja sisäleikit* (2010). Kirjojen kirjoittajat ovat jo alussa eri mieltä leikistä. Perinteisissä pihaleikeissä sanotaan, että leikkiä voi leikkiä jopa kahdestaan, mutta *Entten, tentten! Rakkaimmat piha- ja sisäleikit* -kirjassa sanotaan, että leikkijöitä on oltava vähintään neljä.¹⁰¹

Wickströmin ja Lindmanin pelin aloitus on sellainen, että leikkijät piirtävät ensin todella ison ympyrän ja jakavat sen niin moneen alueeseen kuin on leikkijöitä. Näin kukin leikkijä saa oman maan. Lohkot ovat yhtä suuria pelin alussa ja maat voidaan nimetä. Myllynevan ohjeissa sanotaan, että leikkijöiden pitää mennä tiiviisti noin parin metrin etäisyydelle toisiaan ja piirtää oma ympyrä liikkumatta. Leikin aloittaja sovitaan yhdessä tai heitetään keppiä ja katsotaan, kenen alueelle se laskeutuu. Lyhyemmässä versiossa heittäjä yrittää heittää kepin toisen maa-alueelle ja toinen leikkijä yrittää potkia sitä pois ennen kuin se osuu maahan. Jos keppi osuu maahan, lohkaistaan siitä maa-alueelta kepin kokoinen maa-alue. Jos potku onnistuu, potkaisija saa omaan maa-alueeseensa lisätä sen verran aluetta, kun askelia on kepillä. Tässä leikissä on sovittu kierrosten määrä ja kun kierrokset ovat ohi, voittaja on se, jolla on isoin maa-alue.¹⁰² Tässä versiossa ei tule esille sitä, kenelle se alue menee, jos potkaisijalta vähennetään maata. Meneekö se sille heittäjälle vai ei kenellekään?

Entten, tentten! -kirjassa pidempänä versiona heitetään myös keppiä. Heittäjän täytyy heittäessään huutaa sen maan nimen, johon hän heittää kepin. Sen maan maanomistajan täytyy yrittää saada keppi kiinni astumalla siihen jalalla, kun muut pelaajat, heittäjä mukaan lukien juoksevat karkuun. Kun maanomistaja saa kepin kiinni, hän huutaa 'seis!', jolloin kaikki pysähtyvät. Maanomistajalla on ainakin yksi ellei useampi naapurimaa. Hän nostaa kepin ja ottaa kolme askelta johonkin hänen naapurinsa maanomistajan suuntaan ja pyrkii sen jälkeen heittämään kepin naapurinsa jalkoihin. Jos hän onnistuu heitossa, hän saa lohkaista itselleen palan naapurinsa maata. Lohkaisu tapahtuu niin, että leikkijällä on yksi jalka omalla maallaan ja kepillä lohkaisee naapurin maata itselleen. Hänen jalkansa ovat haara-asennossa. Jos hän horjahtaa pois omalta maaltaan valloituksen aikana, hän

¹⁰⁰ AR_L01_kk16_005.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

¹⁰¹ Myllyneva 2010, 52; Wickström ja Lindman 2010, 54-55.

¹⁰² Myllyneva 2010, 52; Wickström ja Lindman 2010, 55.

menettää valloitusyrityksensä, eikä saa enää yrittää. Kun alue on valloitettu, seuraava maanomistaja on heittovuorossa. Leikki jatkuu niin kauan, että yksi valloittaa koko ”maapallon” eli kaikki maat. Jos jollain leikkijällä ei ole ollenkaan enää jäljellä omaa maata, hän tippuu pelistä pois.¹⁰³ Tässä ohjeessa itselle jäi epäselväksi, että miten haara-asento toimii. Voisi ajatella, että haara-asennossa ylettyy parhaiten valloittamaan naapurinsa maata. Toinen jalka omalla maalla, toinen naapurin maalla.

Ahti Rytkösen maaleikkikuvissa piirretään ensin maita ja ne nimetään (Kuva 51). Maiden nimissä käytetään oikeita nimiä, kuten Suomi, Norja ja Eire, joka tarkoittaa Irlantia.¹⁰⁴ Heillä kuitenkin on keskusympyrä, jota ei ole näissä ohjeversioissa. Kun maan nimi sanotaan, jotkut juoksevat keskusympyrään. En tiedä, onko keskusympyrässä oma keskusmies, vai tulee ko leikkijöistä keskusmiehiä, kun he sinne juoksevat, kuva 53. Keskusmies ottaa kuitenkin kolme loikkaa niin kuin maan valloittaja ottaa Entten, tentten! -kirjassa.¹⁰⁵ Voisiko siis olla niin, että maiden keskellä on keskusympyrä, johon kaikki tai osa leikkijöistä aina juoksevat? Rytkönen on kuvatekstiin (kuva 53) kirjoittanut ” Vas. olija pyrkii keskusympyrään” eli vain yksi pelaajista. Tässä tilanteessa voisi olla niin, että keskusympyrään juoksee se, jonka maan nimi sanotaan. Tällöin hänestä voi tulla keskusmies, joka ottaa ne kolme loikkausta valloittaakseen jonkun maata. Mietin, että heitetäänkö keppi keskusympyrään ja samalla huudetaan maan nimi. Tällöin keskusympyrään juokseva leikkijä olisi huudetun maan omistaja ja hän yrittäisi ottaa keppiä kiinni.

Kuva 57

Kuva 58

¹⁰³ Wickström ja Lindman 2010, 55.

¹⁰⁴ Euroopan keskuspankki ”Irlanti”.

¹⁰⁵ Wickström ja Lindman 2010, 55.

Kuvapari 57 ja 58. Vasemmalla kuva 57: *Hipparata*. Ahti Rytkönen. 17.10.1952. Oikealla kuva 58. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.

Kuva 59

Kuva 60

Kuvapari 59 ja 60. Vasemmalla kuva 59: *Hipparata*. Ahti Rytkönen. 17.10.1952. Oikealla kuva 60. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.¹⁰⁶

Kuva 61

Kuva 61: *Hipparata*. Ahti Rytkönen. 17.10.1952.¹⁰⁷

¹⁰⁶ AR_L01_kk30_002.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

¹⁰⁷ AR_L01_kk30_004.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 62

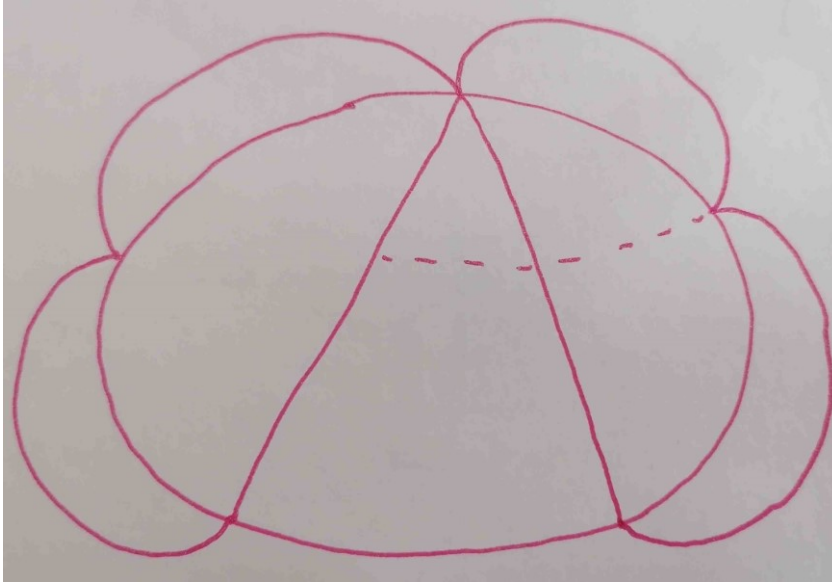
Kuva 63

Kuvapari 62 ja 63. Vasemmalla kuva 62: *Hipparata*. Ahti Rytkönen. 17.10.1952. Oikealla kuva 63. Sama paikka 17.2.2023. Oona Suominen.¹⁰⁸

Lumi on tullut maahan ja on aika pelata hippaa. Viivat ovat ehkä tehty maata jalkojen avulla tallaanamalla niin kuin labyrintissä tehdään.¹⁰⁹ Näissä kuvissa on selkeä kuvio. Kuvioista saa ensin vaikutelman, että siinä olisi monta eri ympyrää, jotka ovat limittäin toisissaan kiinni, kuva 59. Kun tarkemmin katsoo, ne eivät olekaan enää täysiä ympyröitä. Tällaista kuviota en ole löytänyt mistään hippaleikistä, mutta tämän kaltaisia leikkejä on olemassa. Piirsin itselleni tämän kuvion kuvasta 59. Piirtämässäni kuviossa pyrin hahmottamaan leikkiin tehtyjä juoksupolkuja. Kuvio näyttäisi siltä, että ensin piirrettäisiin iso soikion muotoinen ympyrä, jonka sisälle tulisi alaspäin oleva V -kirjain, joka koskettaa kolmesta kohdasta soikean ympyrän piiriä. Toisen V -viivan puolelle tulee kaksi puoliympyrää ja toiselle puolelle kaksi. Jos kuviota katsoo rakennuksen ovelta päin, jostain syystä kolmas puoliympyrä jatkuu V -kirjainta kohti ja tekee siitä tavallaan A -kirjaimen.

¹⁰⁸ AR_L01_kk30_005.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

¹⁰⁹ Myllyneva 2010, 31.

Kuva 64

Kuva 64: Kuvannut ja piirtänyt: Oona Suominen. Havaintokuva. Kuvauspäivä: 28.9.2023.

Myllynevalla on Lumilabyrintin leikkiohje, jossa hän kertoo lumeen tehdyistä käytävistä ja umpikujista. Keskelle tehdään vankila ja yksi pelaajista on vangitsija. Viivoja pitkin voi vain kävellä ja juosta. Leikki on hyvin paljon sama kuin viivahippa. Jos joku horjahtaa pois viivalta, joutuu hän vankilaan, vaikka häntä ei ole saatu kiinni.¹¹⁰

Ympyröitä omaava samantyylinen leikki, jota nämä lapset ovat mahdollisesti pelanneet, on peli, jossa on karhu. Mysi Lahtinen on kirjoittanut tästä pelistä nimellä Karhunpesä ja V.A. Ojaniemi on kirjoittanut Lähtisitkö leikkiin? -perinneleikkejä -kirjaan Karhusilla -leikin. Ojaniemi on löytänyt tämän leikin jostakin, jonka vuosiluku on 1940.¹¹¹ Tämä peli on siis ollut tuttu lapsille 1950 -luvulla ainakin jossakin päin Suomea.

Karhupeli käytännössä aina alkaa sillä, että tehdään lumeen iso ympyrä. Ojaniemi kertoo, että se jaettaisiin niin moneen osaan kuin on leikkijöitä. Lahtinen kertoo vain, että tehdään keskustaan päin muutamia polkuja, eli vähän epämääräisemmin. Ympyrän keskelle kuitenkin muodostetaan pieni karhunpesä. Tämän tehtyä Lahtisen mukaan peli olisi jo valmis pelattavaksi, mutta Ojaniemellä on vielä eräs lisäys peliin. Karhu kuitenkin on molemmissa se, joka yrittää ottaa muita kiinni.

¹¹⁰ Myllyneva 2010, 31; leikkipankki.fi ”Viivahippa”.

¹¹¹ Lahtinen 2005, 33; Ojaniemi 2001, 33 (Kirjasta ”Lähtisitkö leikkiin? - perinneleikkejä”, jonka on toimittanut Ulla Piela).

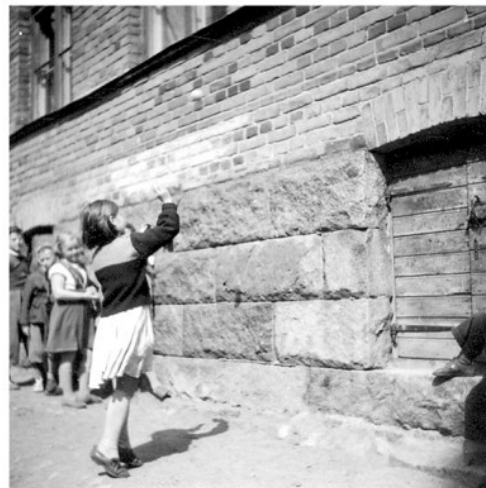
Ojaniemen lisäyksessä kaikki tekevät oman pesänsä. Ympyrän keskellä on karhunpesä ja ympyrän ulkopuolelle toiset tekevät oman pesänsä ja kiinnittävät viivalla sen isoon ympyrään. Omassa pesässään jokainen on turvassa, mutta eivät toisen leikkijän tekemässä pesässä.¹¹²

Ojaniemen versiossa Karhu yrittää ottaa muita kiinni ja muut leikkijät yrittävät liikkua aina keskikohdan kautta toiselle puolelle. Jos karhu saa jonkun kiinni, hänestä tulee uusi karhu. Lahtisen peliohjeessa karhu ei saa ottaa ketään kiinni karhunpesästä, jolloin se on myös karkuun juoksijoiden turvapaikka. Pelin alussa Karhu laskee karhunpesällä ääneen tiettyyn lukuun saakka ennen kuin lähtee juoksemaan muita kiinni.¹¹³ Vaikka kaikista Ahti Rytkösen hippaleikkikuvista ei erotu kunnolla, mikä peli on mahdollisesti ollut käynnissä, kuvassa 61 näyttäisi siltä, että yksi tyttö on keskellä ympyrää kuin karhuna. Kuitenkin kuvassa 59 tällaista karhulle sopivaa keskiympyrää ei tunnu olevan. Näiden lasten peli voi kuitenkin olla jokin karhuhippaelin versio.

3.6. Palloveli

Kuva 65

Kuva 66

Kuvapari 65 ja 66. Vasemmalla kuva 65: *Palloveli: vastaanotto "epposissa"*. Ahti Rytkönen. 18.5.1954. Oikealla kuva 66: *Palloveli: "topposet" heitetään*. Ahti Rytkönen. 18.5.1954.¹¹⁴

¹¹² Lahtinen 2005, 33; Ojaniemi 2001, 33 (Kirjasta *"Lähtisitkö leikkiin? - perinneleikkejä"*, jonka on toimittanut Ulla Piela).

¹¹³ Lahtinen 2005, 33; Ojaniemi 2001, 33 (Kirjasta *"Lähtisitkö leikkiin? - perinneleikkejä"*, jonka on toimittanut Ulla Piela).

¹¹⁴ AR_L01_kk62_001.jpg ja AR_L01_kk62_004.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 67

Kuva 68

Kuvapari 67 ja 68. Vasemmalla kuva 67: *Palloveli: "kerimykset"* (kädet "kerivät" pallon ollessa ilmassa). Ahti Rytkönen. 18.5.1954. Oikealla kuva 68. Sama paikka 24.2.2023. Oona Suominen.¹¹⁵

Kuva 69

Kuva 70

Kuvapari 69 ja 70. Vasemmalla kuva 69: *Palloveli: "kopposet"* (kädet pihteyksessä palloa varten vastaanottamassa). Ahti Rytkönen. 18.5.1954. Oikealla kuva 70: *Palloveli: "pääkköset"* (pallo heitetään selkä seinään päin ja taiv. Taaksepäin). Ahti Rytkönen. 18.5.1954.¹¹⁶

¹¹⁵ AR_L01_kk62_006.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

¹¹⁶ AR_L01_kk62_007.jpg ja AR_L01_kk62_008.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti

Kuva 71

Kuva 71: *Palloveli: "Pyörähdykset"* (pyörähdetään ympäri pallon ollessa ilmassa). Ahti Rytkönen. 18.5.1954.¹¹⁷

Ahti Rytkönen kuvasi tämän tytön palloveliä paljon. Sain museolta tästä pelistä yhdeksän kuvaa, joista laitoin tähän näkyviin kuusi. Kuvat havainnollistavat pelin monta eri vaihetta. Rytkönen on itse laittanut kuvien mukana kuvauksen eri vaiheista, jotka ovat nähtävillä myös lähdeluetteloon tehdystä luettelosta.¹¹⁸

Ahti Rytkönen on maininnut kuvien pelin palloveliksi. Sekä Mika Myllyneva ja Reija Becks ovat puhuneet seinäpallosta. Mysi Lahtinen nimittää tällaista peliä pallokouluksi.¹¹⁹ Erilaisia pallopelejä on varmasti paljon, mutta Rytkösen kuvista näkyy, että palloa pelataan seinää vasten. Myllynevan ja Lahtisen peliohjeissa ei ole kerrottu niin tarkasti, miten tätä peliä pelataan. Heidän mielestään leikkijät saavat itse päättää, mitä tekevät ja missä järjestyksessä. Heillä kuitenkin on ehdotuksia, miten palloa heitetään ja otetaan kiinni. Periaatteena kuitenkin on, että seinää käytetään hyväksi ja pallon pitää ainakin kerran osua seinään.¹²⁰ Reija Becks on kirjannut selkeästi pelin kulun ja päädyin sen vuoksi ottamaan mukaan vain hänen peliohjeensa. Vertaan tätä ohjetta Ahti Rytkösen kuviin. Rytkösen tekstit auttavat hieman tulkitsemaan kuvia, mutta hän myös käyttää erikoisia

Rytkösen kuvakokoelma.

¹¹⁷ AR_L01_kk62_009.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

¹¹⁸ Ahti Rytkösen valokuvaluettelo. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

¹¹⁹ Becks 2010, 245; Lahtinen 2005, 63; Myllyneva 2010, 8.

¹²⁰ Lahtinen 2005, 63; Myllyneva 2010, 8.

sanoja pelin kulun yhteydessä.

Becksin *Lähtölaskenta* -peli alkaa pallon heittämisellä seinään, josta pallon tulee osua kerran maahan ennen kuin leikkijä ottaa sen kiinni. Tätä toistetaan kymmenen kertaa. Yhdeksän kertaa pallo heitetään seinään, se pomppaa sieltä yhden pompun ja heittäjän on pitänyt sen aikana taputtaa kerran. Pelissä edetään onnistuneiden heittosarjojen jälkeen numerojärjestyksessä numerosta 10 kohti numeroa 1. Numerossa 8 leikkijä heittää pallon seinään ja taputtaa kaksi kertaa. Seitsemän kerran kohdalla pallo pitää lähettää jalan alta ja yhden pompun jälkeen saada kiinni. Seuraavaksi täytyy toisella kädellä lähettää pallo matkaan, eli vasenkätiset oikealla kädellä ja oikeakätiset vasemmalla. Tämän jälkeen loput neljä vaihetta mennään pelkillä heitoilla ilman pomppuja. Ensimmäinen pelkkä heitto ja koppi. Sitten heiton aikana kerran taputetaan ja koppi. Toiseksi viimeinen muuten sama, mutta kaksi taputusta. Lopuksi heiton aikana pyörähdetään ympäri. Tämän viimeisen tarvitsee tehdä vain kerran.¹²¹

Rytkösen pallokuvissa näyttää siltä, että kaikki kuvien vaiheet ovat vain pallonheittoja seinään eikä pallo mene koskaan maahan saakka. Becksin lähtölaskenta -pelin ohjeissa viimeisenä pelin vaiheena oli pyörähtäminen. Tämä vaikuttaisi siltä, että tämä liike olisi kaikkein haastavin toteuttaa verrattuna muihin vaiheisiin. Lähtölaskennassa muutkin heitot ilman maapomppuja ovat vasta lopussa. Ne voivat siis olla haasteellisempia. Kuvassa 71 Rytkönen kuvaa hienosti pyörähtämisliikkeen, jonka pelaaja tekee pallon ollessa ilmassa. Kuvassa voi aistia pyörähdysten nopean vauhdin.

Ahti Rytkönen on joihinkin kuvateksteihin kirjoittanut selkeän selityksen, mitä kuvassa tehdään. Kuvassa 67 on kerimykset, joka tarkoittaa sitä, että pallonheiton jälkeen kädet laitetaan limittäin ja ne vispaavat rinnan edessä kerivää liikettä tehden. Kuvassa 67 näkyy leikkijän varjo maassa ja siitä voi havaita kerimisen liikettä. Pääkkösissä, kuva 70, näkyy miten lapsi heittää pallon selkään seinää vasten. Pääkkönen tulee varmaan siitä, että heitto tapahtuu pään yli. Uskoisin, että heiton jälkeen kierähdetään ympäri ja otetaan pallo vastaan katse seinää päin. Kopposissa, kuva 69 kädet laitetaan ristiin ja kurotetaan molemmilla käsillä ylös palloa kohti. Näin yritetään ottaa pallo kiinni.

¹²¹ Becks 2010, 245.

3.7. Päivä 29.5.1957

Ahti Rytkönen on ottanut nämä viisi kuvaa 29.5.1957. Tuona päivänä hän seurasi kuutta poikaa, joiden nimet olivat Jouko Ahonen, Jouni Lindblad, Petteri Oksanen, Olli Kokko, Tarmo Flyktman ja Jouko Kotko. Pojat leikkivät päivän aikana rapakossa, kävivät rottajahdissa ja lennättivät lennokkia. Nämä viisi kuvaa ovat rottajahdistista, jossa mukana on Tessu-niminen koira. Tällaiseen intensiiviseen rottajahtiin, jossa on mukana koira, ei minun mielestäni ole aikaa välitunnilla. Uskoisin siis, että pojat ovat jääneet joko suoraan koulun jälkeen jahtiin tai käväisseet kotona ja palanneet takaisin koulun pihalle etsimään rottia. Tessu-koira on ainakin pitänyt kotoa hakea jahdin avuksi. Kuvassa 80 on kaksi kuollutta rottia poikien käsissä. He roikottavat niitä alaspäin. Mietin, onko kyseessä oikeasti rottia vai hiiriä, mutta kuvaa katsoessa näkyy, että kuolleet eläimet ovat melkein lapsen pään kokoisia, joten pituudeltaan nämä ovat varmaan rottia. Hiiret olisivat pienempiä.

Rottajahti on nykyään Suomessa outo sana, jota ei kuule arjessa. Kunnissa 1900 -luvun alussa rottajahtiin lähtivät mielellään niin aikuiset kuin lapsetkin. Kunnat saattoivat maksaa rotista tapporahaa, jonka suuruus oli usein 5 tai 10 penniä. Tähän rottajahtiin saatettiin ottaa myös lemmikkejä mukaan.¹²² Säynätsalon yläaste on vuonna 1990 tehnyt videon, jonka otsikkona oli: ”Päijänteen TAHITI, seikkailu Säynätsalossa”. Videolla eräs mies kertoo oppilaille siitä, kuinka pojat tappoivat urakalla rottia ja saivat 45 penniä häntää kohden, kun veivät niitä poliisille. Koulussa myös pidettiin rottapäiväkirjaa.¹²³ Näiden tietojen perusteella ei ole ollenkaan mikään ihme, jos lapset lähtivät rottajahtiin ja saivat sillä tavalla ansaittua rahaa.

Tässä on myös nykykuvia Rottajahti -kuvista. Erikoista on, että kaikki kuvauskohteet ovat olleet X -rakennuksen ”sisäpihalta”. Ennen kuin selvitin kuvauskohteiden paikat, luulin, että rottajahti olisi ollut laajempi tuona päivänä, kuin vain yhdestä pihasta. X -rakennus toimi harjoituskouluna vuodesta -54 ja rakennus on U:n mallinen.

¹²² Malinen 2022.

¹²³ Karvo, 2015.

Kuva 72

Kuva 73

Kuvapari 72 ja 73. Vasemmalla kuva 72: *Kuvassa poseeraa: Jouko Ahonen (3.l., Cygn.), Jouni Lindblad, Petteri Oksanen, Olli Kokko, Tarmo Flyktman, Jouko Kotko ja koira nimeltään Tessu. Ahti Rytkönen. 29.5.1957. Oikealla kuva 73. Sama paikka 24.2.2023. Oona Suominen.*¹²⁴

Kuvassa 72 on ryhmäkuva rottajahdissa mukana olleista. Kun otin nykypäivän kuvaa tästä kuvauspaikasta, oli hauska huomata, miten valo sijoittuu samalla tavalla ikkunaan, vaikka kuvien välissä on noin 66 vuotta. Huomasin myös kuvaa ottaessani, että Ahti Rytkönen on suurella todennäköisyydellä seissyt ovea vastapäätä, jolloin Rytkönen ei tullut kuvanneeksi itseään. Kuvatessani havaitsin, että mikäli seisoin ikkunaa vastapäätä, heijastuin ikkunasta ja tulin peilikuvana osaksi kuvaa. Rytköstä ei kuitenkaan näy kuvassa. Kuvan paikka on säilynyt hyvin ennallaan. Nykyhetken kuvaan on tullut pyörätelineitä ja ikkunan ja seinän kulmaan on ilmestynyt kaappi.

¹²⁴ AR_L01_kk14_006.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 74

Kuva 75

Kuvapari 74 ja 75. Vasemmalla kuva 74. Ahti Rytkönen. 29.5.1957. Oikealla kuva 75. Sama paikka 25.2.2023. Oona Suominen.¹²⁵

Pojat etsivät Tessun kanssa rottia kahdesta eri laatikosta. Tässä ensimmäisessä etsimiskuvassa nykykuva on lähes identtinen vanhaan kuvaan verrattuna, vain kannellinen laatikko puuttuu. Seinässä näyttäisi olevan välituntikello. Se on vanhemmassa kuvassa tummemman näköinen. Nykykuvasta voi havaita, miten vasemmassa reunassa puukoristeiden sisällä on metallitangot. Puut on käsitelty jälkeempään, koska vanhemmassa kuvassa puuosat ovat paljon vaalemmat.

¹²⁵ AR_L021_kk023_02. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kuva 76

Kuva 77

Kuvapari 76 ja 77. Vasemmalla kuva 76: *Poikia ja Tessu rottia etsimässä JKK:n ja HK:n alueella.* Ahti Rytkönen. 29.5.1957. Oikealla kuva 77. Sama paikka 24.2.2023. Oona Suominen.¹²⁶

Kuva 78

Kuva 79

Kuvapari 78 ja 79. Vasemmalla kuva 78: *Pojat rottajahdissa.* Ahti Rytkönen. 29.5.1957. Oikealla

¹²⁶ AR_L01_kk14_007.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

kuva 79. Sama paikka 24.2.2023. Oona Suominen.¹²⁷

Kuvia vertaamalla huomaa, miten ajan saatossa ikkunoihin on tullut sälekaihtimet. Olen miettinyt paljon, mitä noissa laatikoissa voisi olla. Ajatuksena on ollut, että sinne on voinut varastoida hiekoitushiekkaa, mutta ennen vanhaan ei hiekoitettu niin paljon kuin nykyään.¹²⁸ Hiekoittaminen oli aika uusi asia. Teitä ja katuja yleensä hiekoitettiin, mikä hankaloitti hevosreen kulkemista.¹²⁹ Noin vuosi ennen näiden kuvien ottamista oli juuri ollut yleislakko, jossa yhtenä kapinoinnin aiheena oli ollut teiden hiekoitus.¹³⁰ Kuvassa 76 näkee kuitenkin sen, että jotain tavaroita siellä tuntuu olevan. Molemmat laatikot sijaitsivat koulun alueella, joten mietin, että niissä on voinut olla lasten pihaleikkivälineitä. Laitoin kysymystä tästä aiheesta museolle ja sieltä kerrottiin, että laatikoissa oli ainakin ollut erilaisia pihasiivoukseen tarvittavia työvälineitä. Kyseessä ei siis ollut lasten leikkivälineet. Tiedemuseo osasi myös kertoa, että näiden seassa rotat tuntuivat viihtyvän.

Kuva 80

Kuva 80. Ahti Rytkönen. 29.5.1957.¹³¹

Kuva 80 on hyvin klassinen kuva, jota on käytetty monessa eri paikassa. Yksi tunnetuimpia paikkoja, joissa tämä kuva esiintyy pienellä muokkauksella on nykyisen Jyväskylän yliopiston

¹²⁷ AR_L01_kk14_008.jpg. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

¹²⁸ ”1950 -luvun talvitouhuja”.

¹²⁹ Grönroos 2021.

¹³⁰ Rätty.

¹³¹ AR_L021_kk023_03. Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Kampusoppaan takakannen sisäpuolella.¹³² Kannen sisäpuolelle on liitetty monesta eri kuvasta taustastaan irroitettuja ihmishahmoja.

4. Paikkatietotutkimus

4.1. ArcGIS -ohjelma metodina

ArcGIS -ohjelmalla voidaan muokata ja analysoida paikkatietoaineistoa. Se on todella laaja työkalu paikkatietojen käsittelyyn. Ohjelma myös auttaa havainnollistamaan kerättyä aineistoa hyvin monipuolisesti. Kun kartan saa tehtyä valmiiksi, siitä voi ohjelmassa muodostaa tulostusnäkyvän, jolla lopputulos tulostuu kaavioiden kanssa.¹³³ ArcGIS -ohjelmalla on paljon erilaisia menetelmiä tutkia paikkatietoa. Näitä menetelmiä ovat: Verkostanalyysit, 3D -visualisointi ja 3D -analyysit, Geostatistiikka, rasterianalyysit ja spatio-tilastolliset menetelmät.¹³⁴

Käytän paikkatietoaineistojen hakemiseen Paitulia, koska se on paikkatietoaineistojen latauspalvelu. Tämä on avoin kaikille, mutta opiskelijat ja tutkijat käyttävät tätä paljon. Tämän tyyllisiä palveluita on enemmänkin, mutta Paitulissa on aineistoa vuodesta 2005 lähtien, jolloin Paituli otettiin ensimmäistä kertaa käyttöön.¹³⁵ Paituli on hyvin monipuolinen ja lataus on helppo tehdä omalle tietokoneelle.

4.2. 1963 -vuoden kartta Seminaarinmäeltä

Tarvitsin tutkimustani varten vanhan kartan Seminaarinmäestä. Ajatuksena oli, että 50 -luvun kartta olisi hyvä, koska Ahti Rytkönen oli valokuvannut lapsia siihen aikaan eniten. Kuitenkin vanhin kartta, jonka löysin, oli 1963 -vuoden kartta Jyväskylältä, joka oli vanhatkartat.fi sivustolta.¹³⁶ Latasin kartan sieltä käyttööni ja kartan vuosiluvun 1963 ajankohta olikin oikein hyvä tutkimustani ajatellen, koska viimeiset valokuvat, joita minulle oli annettu Ahti Rytkösen ottamista valokuvista olivat vuodelta 1957. Seminaarinmäellä seuraava uusi rakennus, joka rakennettiin mäelle Rytkösen kuvien jälkeen oli vuonna 1965 Ylioppilastalo Ilokivi.¹³⁷

¹³² Hassinen P, Hummastenniemi H, Hyvönen M-L, Ilves A, Koski M, Myyrä S, Nurminen M ja Vuorinen P 2016.

¹³³ Honkajärvi 2018, 4 ja 8.

¹³⁴ Antikainen, Määttä-Juntunen ja Ujanen 2015, 5-6.

¹³⁵ Paituli.csc.fi ”Kotisivu”.

¹³⁶ Kuva 81.

¹³⁷ Jyväskylän yliopisto 2022 ”Seminaarinmäki”.

Koska vanha kartta oli valokuvana, minun piti käyttää georeferointia. Tällä metodilla saadaan kuvassa oleva kartta sijoitettua luontoon.¹³⁸ Itse käytin apuna Maastotietokannan vuoden 2018 aineistoa. Minun tuli päättää, mitä pisteitä määrittäisin tukipisteiksi. Niiden piti olla sellaisia kohtia molemmissa kartoissa, joissa karttamuutoksia olisi ollut mahdollisimman vähän vuosien aikana. Tukipisteitä määritettäessä tulee löytää kartoista kohdat, jotka eivät olleet muuttuneet vuosien 1963 ja 2018 välisenä aikana. Minun ohjelmani, jota käytin koko ajan, oli ArcMap 10.8.2. Tällä ohjelmalla tein myös georeferoinnin. Yhdistin kuvan kartan ja 2018 kartan tukipisteet toisiinsa ja näin sain 2018 vuoden kartan avulla tähän vanhaan karttaan sijaintitiedot. Sijaintitietojen avulla pystyin liittämään kuvien koordinaatit vanhaan karttaan.

¹³⁸ Rahkonen 2013, 1.

Jyväskylän Seminaarinmäen kartta vuodelta 1963

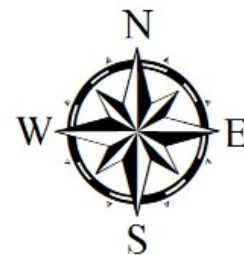

Sisältää Maanmittauslaitoksen Peruskartan 1:20 000, 1963 aineistoa, jonka georeferoinnissa on käytetty Maastotietokannan vuoden 2018 aineistoa.

Karttaan on merkitty Ahti Rytkösen pihaleikkikuvien kuvauspaikkoja 1950 -luvulta.

Kartassa olevat rakennukset nykypäivän nimillä:

1. Educa (D -rakennus)
2. Historica (H -rakennus)
3. Oppio (O -rakennus)
4. Seminarium (S -rakennus)
5. Kappeli
6. Ryhtilä (R -rakennus)
7. G -rakennus (Yliopiston museon toimisto nykyään)
8. Fennicum (F -rakennus)
9. Proxima (X -rakennus)
10. Päärakennus (C -rakennus)
11. Urheiluhalli (U1)
12. Urheiluhalli (U2)
13. Lozzi (Philologica, P -rakennus)
14. Kulttuurikeskus Villa Rana

Rakennusten rimet olen ottanut Jyväskylän yliopiston Kampuskartasta vuonna 2023.

Tämän kartan on tehnyt Oona Suominen.

Kuva 81. Kartan on tehnyt Oona Suominen vuonna 2023.

4.3. 2023 vuoden kartta Seminaarinmäeltä

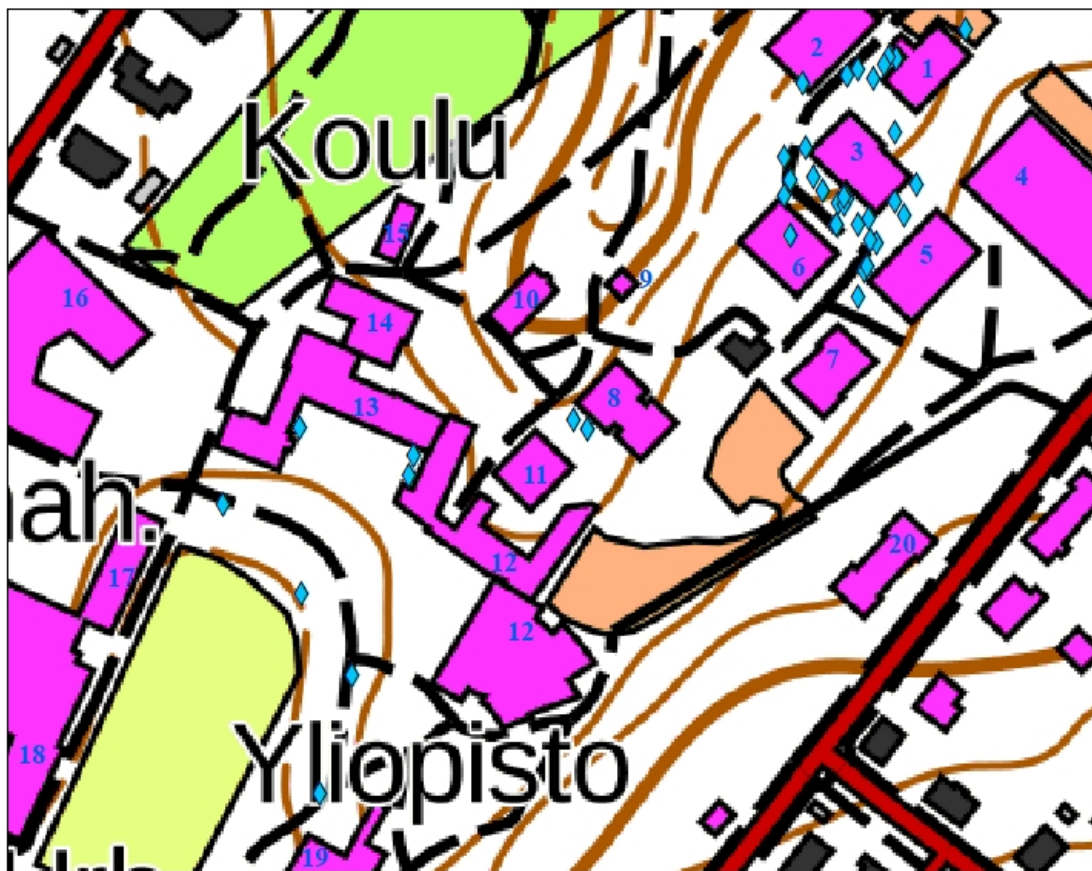
Nykypäivän kartan hain normaaliin tapaan ArcMap 10.8.2. -ohjelmaan Paitulista, kuva 82. Tähän liitin samat kuvien koordinaatit, jotka olin liittänyt vanhaan karttaan. Vanhan kartan kuvassa oli valmiina oma värityksensä, enkä muuttanut sitä mustavalkoiseksi. Uuden kartan värityksen jätin myös alkuperäiseksi.

Ohjelmalla näkyi ensin kuvauspisteet kartoissa pelkkinä pisteinä. Ne olivat niin pieniä, että halusin muuttaa ne johonkin muuhun muotoon. Muotoja olisi ollut esimerkiksi kolmio tai neliö, mutta löysin timantin muodon ja pidin sitä hyvänä ja selkeänä muotona kuvauspaikkojen tarkastelua varten. Molemmissa kartoissa muoto on sama, mutta väritys on erilainen. Sama väritys ei tuntunut sopivan sekä vanhaan että uuteen karttaan. Koska kyseessä oli kartta seminaarin alueelta, halusin merkitä karttaan rakennusten nimet. Pidin nimet vanhassa kartassa samoina, kuin ne on nimetty nykyisin. Näin kartoista saa mielestäni paremman käsityksen siitä, kuinka paljon samoja rakennuksia oli 50 -luvulla ja mitkä ovat nyt yhä pystyssä. Näitä vertailemalla pystyy myös näkemään sen, kuinka paljon rakennuksia on tullut lisää ja kuinka paljon tiiviimpää rakennuskantaa nykyään on. Vanhassa kartassa ei kuitenkaan näy muutamia varastorakennuksia, joita tiedän mäellä olleen.¹³⁹ Osa niistä on purettu ja niiden tilalle on rakennettu 70 -luvulla taloja.

Ennen kuin tein kartat, olin ottanut valokuvien koordinaatit Seminaarinmäeltä. Koordinaatteja ottaessani tuli ongelmia muutamien koordinaattien suhteen. Huomasin nimittäin, että en pystynyt ottamaan mitenkään tarkkaa koordinaattilukemaa X -rakennuksesta. Liikuin rakennuksen pihalla ja sisäpuolella, mutta sovelluskarttani ei antanut sijaintiani oikein. Tiesin sen siitä, että kartassa kyllä näkyi tämä rakennus, mutta sijaintini liikahti kauas rakennuksesta, vaikka seisoin rakennuksen sisäpuolella. Rakennus oli rakennettu 50 -luvulla kouluksi ja on pysynyt nämä vuodet koko ajan samassa käyttötarkoituksessa. Tämä ongelma ei selvinnyt minulle. Laitoin nämä puuttuvat koordinaatit niin lähelle X -rakennusta kuin pystyin ja ArcGIS -ohjelmalla siirsin nämä koordinaattipisteet oikeaan paikkaan manuaalisesti.

¹³⁹ Ruokolainen 2019, 49.

Jyväskylän Seminaarinmäen kartta vuodelta 2023

Sisältää Maanmittauslaitoksen Peruskartan 1: 20 000, 2023 aineistoa, jossa on painoväri.

Karttaan on merkitty Ahti Rytkösen pihaleikkikuvien kuvauspaikkoja 1950 -luvulta.

Kartassa olevat rakennukset

1. Educa (D -rakennus)	11. Fennicum (F -rakennus)
2. Musica (M -rakennus)	12. Päärakennus (C -rakennus)
3. Historica (H -rakennus)	13. Proxima (X -rakennus)
4. Yliopiston kirjasto (B -rakennus)	14. E -rakennus
5. Tilia (T -rakennus)	15. Yliopiston museon toimisto (G -rakennus)
6. Athenaeum (A -rakennus)	16. Normaalikoulu (K -rakennus)
7. Oppio (O -rakennus)	17. Urheiluhalli (U1)
8. Seminarium (S -rakennus)	18. Urheiluhalli (U2)
9. Yliopiston kappeli	19. Lozzi (Philologica P -rakennus)
10. Ryhtilä (R -rakennus)	20. Kulttuurikeskus Villa Rana

Rakennusten nimet olen ottanut Jyväskylän yliopiston Kampuskartasta vuonna 2023.

Tämän kartan on tehnyt Oona Suominen.

Kuva 82: Kartan on tehnyt Oona Suominen vuonna 2023.

5. Päätäntö

Tutkielmaani tehdessäni pidin siitä, että sain sukeltaa menneisyyteen ja tutkia jotain sellaista, mikä oli osittain tuntematonta ja osittain tuttua. Viehätyin siitä, että tutkin Jyväskylän Seminaarinmäen ympäristöä, mitä se joskus on ollut ja mitä se on nykypäivänä. Se, että itse käyn opintoja kyseisellä mäellä, antoi tähän tutkielmaan oman vähän henkilökohtaisemman tunnelman.

Minulla oli tutkimuskysymyksiä tässä tutkielmassani kaksi ja ensimmäinen oli kuinka Ahti Rytkösen museoaineisto representoi Seminaarinmäen pihaleikkejä 1950 -luvulla? Museoaineistona oli Ahti Rytkösen valokuvia lasten pihaleikeistä Jyväskylän Seminaarinmäellä 1950 -luvulla. Kuvat representoivat pihaleikkejä tunnistettavasti ja monipuolisesti. Ahti Rytkönen onnistui valokuvissaan tuomaan esille leikin olennaiset yksityiskohdat, joiden perusteella minun oli mahdollista selvittää kuvissa pelatut leikit, niiden säännöt ja havaita tarkka leikin vaihe. Kuvista välittyy lasten leikin ilo, teeskentelemättömyys ja aitous. Joissakin kuvissa voi havaita lasten ryhmittelyä potrettiin, jossa kuvattavien kasvot ovat tarkoituksen mukaisesti kuvaajaan päin. Useimmissa kuvissa lapset tuntuvat leikkivän aidosti ja ovat ehkäpä jopa unohtaneet kuvaajan läsnäolon. Huomasin tarkastellessani valokuvia, että osaa näistä leikeistä lapset leikkivät nykyisinkin. Mielestäni Ahti Rytkönen on näissä valokuvissa tallentanut kattavasti pihaleikkien historiaa. Tämä näkyy esimerkiksi sellaisista leikeistä, joita ei enää ole, kuten rottajahti, mutta joka oli silloin jopa hyödyllinen asia kaupungille. On hienoa kuitenkin nähdä, että valokuvien leikkejä on yhä edelleen tiedossa ja käytössä. Tutkimusta tehdessäni huomasin ilokseni, että pihaleikeistä löytyy paljon tallennettua tietoa kirjaston kirjoista. Tieto itsessään ei ole kadonnut, mutta leikit kaipaavat leikkijöitä.

Toisena tutkimuskysymyksenä oli, miten Ahti Rytkösen valokuvat representoivat kulttuuriympäristöä? Pohdin tässä kulttuuriympäristön muutoksia Rytkösen valokuvista. Jyväskylän Seminaarinmäellä on pitkä ja monipuolinen historia. Erot 1950 -luvun ja tämän päivän valokuvien välillä ovat suuret. Muutoksia oli esimerkiksi autoteiden, kivetysten ja asfalttien suhteen. Kasvillisuus on noin 73 vuoden sisällä muuttunut mäellä ja esimerkiksi puiden kasvu näkyy kuvia vertailemalla. Rakennusten muutokset näkyvät erityisesti joidenkin varastojen poistolla ja 70 -luvulla rakennettujen talojen mukaan tulolla mäelle. Nykypäivän vaatimukset pihavalaistuksen suhteen ovat nähtävillä sekä rakennustapa asentaa sähköjohdot ja kaapelit näkymättömiin kuljettaen niitä maan alla rakennuksesta toiseen. Yllättävän paljon oli kuitenkin samankaltaisuutta. Hämmästyin itse, että 50 -luvulla rakennetut talot, jotka olivat nykyäänkin paikallaan, olivat säilyneet ulkoapäin melkein muuttumattomina.

ArcGIS -ohjelmalla tehdyt kartat Seminaarinmäeltä antoivat merkityksellistä informaatiota tähän tutkimukseen. Kartat auttavat visualisoimaan sekä kuvanottoaikoja että rakennusten lisääntymistä vuosien varrella. Näiden karttojen tarkoitus oli nimenomaan antaa erilaista näkökulmaa tähän tutkimukseen. Valokuvat auttavat minua tarkastelemaan rakennuksia ja tapahtumia läheltä, mutta kartat havainnollistavat Seminaarinmäen rakennusten kokonaisuutta, niiden historiaa ja muutoksia vuosikymmenten saatossa.

Mielestäni Seminaarinmäki on pysynyt monella tapaa autenttisena ja ei-autenttisuus ei pilaa liikaa autenttisuutta ainakaan rakennuksia ja ympäristöä ulkoapäin katsottuna. Toki Seminaarinmäki itsessään on hyvin pienekokoinen ja ahtautta on tullut 70 -luvun talojen myötä. Nämä 70 -luvun talot alkavat olla myös noin 50 vuotta vanhoja ja remonttiakin joihinkin on tullut tehtyä. Yksi suurempia remonteja on ollut esimerkiksi kirjastorakennuksen peruskorjaus 2019-2021.¹⁴⁰ Olen siis itse ollut Jyväskylän yliopistossa, kun tätä rakennusta on peruskorjattu ja kun se on valmistunut. Näyttää siis siltä, että nämä 70 -luvun talot ovat myös tärkeitä Seminaarinmäellä, vaikka lähtökohtaisesti tässä tutkimuksessa perehdyin enemmän 1950 -lukuun.

Pro gradu -tutkielmassani valokuvien ottaminen ja käsittely, sekä koordinaattien ja karttojen tekeminen oli aikaa vievää työtä. Työ oli tutkimuksen kannalta olennaista ja arvokasta, jotta pystyin kuvaamaan kohteet samalta paikalta kuin Ahti Rytönen. Tulevaisuudessa voisi tutkia nykypäivän välituntileikkejä. Niitä voisi valokuvata ja verrata vanhoihin leikkeihin. Olisi mielenkiintoista tutkia, miten pelit ja leikit ovat muuttuneet vuosikymmenien kuluessa ja ovatko jotkut vanhat leikit edelleen nähtävillä koulujen pihalla. Lasten liikunnallisuutta koulupäivän aikana olisi hyvä selvittää sekä tutkia keinoja lisätä lasten ja nuorten liikkumista niin koulupäivän kuin vapaa-ajankin aikana. On yleisesti tiedossa ja julkisen huolen aiheena, että lapset ja nuoret viettävät nykyaikana huomattavan paljon aikaa tietokoneiden ja kännyköidensä parissa, joten erilaisten liikunnallisten pelien ja leikkien elvyttäminen lasten koulupäiviin ja vapaa-aikaan olisi hyödyllistä. Liikunnalliset leikit ja pelit edesauttavat lasten sosiaalisuutta ja yhdessä toimimista. Olisi myös mielenkiintoista tutkia, miten nykyajan koululaiset leikkisivät vanhan ajan pihaleikkejä. Millaisia uusia muotoja ne saisivat nykyajan lasten toteuttamina? Tämä tutkielma tulee olemaan hyvä lisä tiedemuseon Ahti Rytöksen valokuvakokoelmien tutkimuksiin. Tiedemuseon hanke Ylä-Savon elämisen ehtoja ja minun tutkielmani pihaleikkikulttuurista antaa hyvän alun Ahti Rytöksen kuvien tutkimiseen.

¹⁴⁰ Jyväskylän yliopisto ”*Jyväskylän yliopiston kirjasto Lähde*”.

Lähteet:

”1950 -luvun talvitouhuja”. Raumakuvasto.fi. Luettu: 4.3.2023.

<http://www.raumakuvasto.fi/index.php?url=http://www.raumakuvasto.fi/kortti.php?id=180>

”Alvar Aalto luo korkeakoulukampuksen”. Jyu.fi. Luettu: 1.3.2023.

<https://www.jyu.fi/tdk/museo/kampus/aalto.htm>

Antikainen H, Määttä-Juntunen H ja Ujanen J (2015): ”GIS-analyysimenetelmät ArcGIS 10.2.1. -ohjelmistolla”. Oulun yliopiston maantieteen laitoksen opetusmoniste no. 43. Oulu 2015.

<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526207889.pdf>

Becks, Reija (2010): ”501 peliä, joita on pelattava edes kerran lapsuudessaan!”. Kääntänyt ja toimittanut Reija Becks. Alkuperäinen teos: The Best-ever Games for Kids. WS Bookwell Oy, Porvoo 2010. Readme.fi. Helsinki.

Euroopan keskuspankki: ”Irlanti”. Europa.eu. Eurojärjestelmä. Luettu: 25.4.2024.

<https://www.ecb.europa.eu/euro/coins/html/ie.fi.html>

Forsberg, Mari (2008): ”125 vuotta Seminaarinmäen puistoalueiden historiaa, Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen puutarha- ja ulkoalueiden suunnitelmat vuosina 1882-2007.” Alvar Aalto Säätiö. Alvar Aalto -museo. Senaatti-kiinteistöt. Helsinki 2008.

Grönroos, Matti (2021): ”Eturistiriita”. Teillä ja Turuilla. 23.1.2021. Luettu: 4.3.2023.

<https://teilla.blogspot.com/2021/01/eturistiriita.html>

Hakola, Anni (2018): ”Eri sukupolviin kuuluvien henkilöiden kokemuksia kansakoulun ja peruskoulun ala-asteen välitunneista – Narratiivinen tutkimus oman sukuni kokemana”. Pro gradu -tutkielma. Liikuntapedagogiikka. Liikuntakasvatuksen laitos. Jyväskylän yliopisto. Kevät 2018.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56993/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201802021417.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Halila, Aimo (1963): ”Jyväskylän seminaarin historia”. WSOY. Porvoo. Helsinki.

Harmoinen, Henna (2023): ”Tasapainaisuuden representaatiot – Pentti Sammallahten valokuvien

todellisuus”. Pro gradu -tutkielma. Taiteiden tiedekunta. Audiovisuaalinen mediakulttuuri. Lapin yliopisto. Kevät 2023.

https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/65546/Harmoinen_Henna.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hassinen P, Hummastenniemi H, Hyvönen M-L, Ilves A, Koski M, Myyrä S, Nurminen M ja Vuorinen P (2016): ”*Kampusopas – arkkitehtuuria, historiaa ja nähtävyyksiä Jyväskylän yliopiston kampuksilla*”. Jyväskylän yliopiston tiedemuseon julkaisuja 26. Jyväskylän yliopistopaino 2016.

Hipparinki -teosluettelo: ”*Hipparinkiä ja rottajahteja – Jyväskylän lapsia Ahti Rytkösen 1940-1950 -lukujen valokuvissa*”. Valokuvat: Ahti Rytkösen perikunta. Näyttelyn kokoonpano: Keski-Suomen museosta Esko Ahola, Tuukka Eskola, Pekka Helin, Katariina Roivas ja Heli-Maija Voutilainen. Keski-Suomen Muistiarkisto, Etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto: Pirjo Korkiakangas.

Honkajärvi, Raili (2018): ”*Johdatus ArcGIS -ohjelmistoon*”. Paikkatietopaja -hanke. ESRI.

Julkaistu: 16.11.2018. Luettu: 03.10.2023.

<https://slideplayer.fi/amp/14537856/>

Jyväskylän yliopisto: ”*Avoimen tiedon keskus*”. Jyu.fi. Luettu: 2.4.2024.

<https://osc.jyu.fi/fi/>

Jyväskylän yliopisto (2021): ”*Jyväskylän yliopiston kirjasto Lähde*”. 5.11.2021. Luettu: 25.4.2024.

<https://osc.jyu.fi/fi/kirjastorakennuksen-peruskorjaus>

Jyväskylän yliopisto – Avoimen tiedon keskus: ”*Karl Gabriel Leinberg*”. Kokoelmat: Isa Asp – Henkilöt. Luettu: 4.4.2024.

<https://expo.oscapps.jyu.fi/s/isa-asp/item/5278>

Jyväskylän yliopisto (2022): ”*Seminaarinmäki*”. Tiedemuseo.jyu.fi. Julkaistu: 21.12.2022. Luettu: 3.3.2023.

<https://tiedemuseo.jyu.fi/fi/kampusymparisto/kampusopaslinkki/vanha-seminaarinmaki#autotoc-item-autotoc-2>

Jyväskylän yliopisto (2022): ”*Seminaarinmäellä ja savupirteissä – Lapsia ja lasten leikkejä Ahti Rytkösen kuvaamana*”. Näyttelyt. Näyttelyn ajankohta: 22.6.2022 – 4.9.2022. Luettu: 22.2.2023.

<https://www.jyu.fi/fi/ajankohtaista/arkisto/2022/06/seminaarinmaella-ja-savupirteissa-lapsia-ja-lasten-leikkejaahti-rytkosen-kuvaamana>

Karvo, Tapio (2015): ”Säynätsalon Yläaste 1990”. Youtube video. Videon otsikko: ”Päijänteen TAHITI, seikkailu Säynätsalossa. ” Otsikko näkyy, kun videosta on kulunut 1:49. Rottajahdista puhutaan videolla 9:28-9.44. Video on 24.36 minuuttia pitkä.

https://www.youtube.com/watch?v=-gNw_wItgwM

Keski-Suomen museo (2017): ”Keski-Suomen museon toimintakertomus vuodelta 2016”. Toimitus Virpi Mäkinen. Graafinen suunnittelu Jussi Jäppinen. Grano Oy 2017. Jyväskylän julkaisema 1.12.2021.

<https://fliphtml5.com/enxld/jzaq/basic>

Kielitoimiston sanakirja: ”*Autenttisuus*”. Luettu: 14.11.2023.

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/autenttinen?source=suggestion>

Kielitoimiston sanakirja: ”*Valokuva*”. Luettu: 4.11.2023.

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/valokuva?searchMode=all>

Kirkonrotta (2020): ”*Ruutuhyppely*”. Julkaistu: 28.4.2020. Katsottu: 27.9.2023.

<https://www.youtube.com/watch?v=hBILr4poASo>

Klinge, Matti (1997): ”*Snellman, Johan Vilhelm (1806-1881)*”. Artikkel. SKS. Henkilöhistoria.

Kansallisbiografia. Julkaistu: 16.9.1997. Päivitetty: 12.6.2015. Luettu: 4.4.2024.

<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3639>

Korkiakangas, Pirjo (1998): ”*Ahti Rytönen – sanojen ”sieppaaja”, valokuvaaja, tutkija, opettaja*”.

Villa Rana -lehti. 1/1998. Jyväskylän yliopisto ja etnologian laitos. Toinen painos 1999. Jyväskylä.

Koppa.jyu.fi: ”*Hermeneuttinen tutkimus*”. Jyväskylän yliopisto. Viimeksi muokattu: 29.1.2018.

Luettu: 30.11.2022.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/hermeneuttinen-tutkimus>

Koppa.jyu.fi: ”*Laadullinen tutkimus*”. Jyväskylän yliopisto. Viimeksi muokattu: 28.10.2021.

Luettu: 30.11.2022.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Koppa.jyu.fi: ”*Lähiluku*”. Jyväskylän yliopisto. Viimeksi muokattu: 10.4.2015. Luettu: 30.11.2022.
Lähiluku — Jyväskylän yliopiston Koppa (jyu.fi)

Lahtinen, Mysi (2005): ”*Kymmenen tikkua laudalla*”. Kuvittanut Virpi Penna. Ulkoasu Tuija Kuusela. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2005.

Lehmuskallio, Asko: ”*Visuaalisten aineistojen analyysi*”. Toimittaja, ylläpitäjä ja tuottaja: Tietoarkisto. Tampereen yliopisto. Luettu: 4.11.2023.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehukset/visuaalisten-aineistojen-analyysi/>

Leikkipankki.fi: ”*Perinneleikkivideo ruutuhypely*”, Esittäjä: Leikkispitte -hanke. Paikkakunta: Paimio. Kuvaaja: Tuotantominuutit / Kari Paananen. Video on kuvattu Paimion Jokelan koulun pihalla. Katsottu: 6.2.2024.

<https://www.leikkipankki.fi/Leikit/Tiedot/1125>

Leikkipankki.fi: ”*Ruutuhypely*”, Ilmoittaja: Leikkispitte Paimio. Luettu: 27.9.2023.

<https://www.leikkipankki.fi/Leikit/Tiedot/1125>

Leikkipankki.fi: ”*Tyhmä kuningas*”. Ilmoittaja: WAU ry. Luettu: 23.9.2023.

<https://leikkipankki.fi/Leikit/Tiedot/652>

Leikkipankki.fi: ”*Viivahippa*”. Ilmoittaja: WAU ry. Luettu: 28.9.2023.

<https://www.leikkipankki.fi/Leikit/Tiedot/608>

Liljestrand, Christer: ”*August Boman*”. Geni.com. Viimeksi päivitetty: 2.2.2023. Luettu: 4.4.2024.

<https://www.geni.com/people/August-Boman/6000000023937624833>

Luukkainen, Tarja-Liisa (2000): ”*Cygnaeus, Uno (1810-1888)*”. Artikkel. SKS. Henkilöhistoria. Kansallisbiografia. Julkaistu: 25.8.2000. Päivitetty: 22.1.2024. Luettu: 4.4.2024.

<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3176>

Malinen, Martti (2022): ”*Tarinat, Rottajahti*”. Lapsuuden historiaa. 10.5.2022. Luettu: 8.2.2023.
<https://lapsuudenhistoriaa.fi/rottajahti/>

Merikivi, Eeva (2017): ”*Vanhempien toiveita ja odotuksia päivähoitossa olevien 5-vuotiaiden lastensa päiväkotiliikuntaa kohtaan*”. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. Kevät 2017.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/54089/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201705242476.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Myllyneva, Mika (2010): ”*Perinteiset pihaleikit*”. Kuuluu MYMEMO -sarjaan. Ulkoasu Niilas Nordenswan. Kustannusosakeyhtiö Kureeri. Helsinki 2010.

Orjala, Anu (2005): ”*Lähiliikuntapaikkarakentamisen vaikutukset oppilaiden liikuntakäyttämiseen koulupihalla*”. Liikuntasuunnittelun ja liikuntahallinnon pro gradu -tutkielma. Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Liikuntatieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. Kevät 2005.
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/9761/URN_NBN_fi_jyu-2005250.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Paasmala, Henna: ”*Autenttisuuden ja integriteetin säilyminen rakennusperinnössä – Vanhan Rauman pihatalot ja talousrakennukset*”. Diplomityö. Arkkitehtuurinlaitos. Tampereen teknillinen yliopisto. Rauman kaupunki. Vanha Rauma säätiö. 2014.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/123456789/22268/paasmala.pdf>

Paituli: ”*Kotisivu*”. Paituli.csc.fi. Luettu: 9.11.2023.
<https://paituli.csc.fi/>

Perinneleikit Ry: ”*Pihaleikit*”. Paha kuningas. Luettu: 6.3.2023.
<https://www.perinneleikit.fi/leikit/>

Piela, Ulla (2001): ”*Lähtisitkö leikkiin? - perinneleikkejä*”. Kalevalaisten Naisten Liitto. Leikkien kirjoittajia esimerkiksi V.A. Ojaniemi. Toimittanut: Ulla Piela. J-Paino Oy. Helsinki 2001.

Pihakivi: ”*RUU-TU-HYP-PE-LY -Leikkiohjeet – Hyppyruudukon asentaminen*”. Rakentaja.fi.

Luettu: 27.9.2023.

https://www.rakentaja.fi/pdf/Hyppyrudukon_rudus.pdf

Rahkonen, Jukka (2013): *"Maanmittauslaitoksen vanhojen painettujen karttojen georeferointi"*.

Tätä on viimeksi muokattu 18.12.2013.

http://latuviitta.org/documents/Vanhojen_painettujen_karttojen_georeferointi.pdf

Ruokolainen, Tanja (2019): *"Jyväskylän opettajaseminaarin kampusalue kulttuurihistoriallisena perintönä – Selvitystyö pienoismallia varten ja Moirislammen ennallistaminen"*. Maisteritutkielma.

Taidehistoria. Jyväskylän yliopisto. Kevätlukukausi 2019.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64046/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201905172673.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Jyväskylän yliopisto/avoimen tiedon keskus/Tiedemuseo Ahti Rytkösen kuvakokoelma.

Rytkönen, Ahti, valokuvaluettelo:

AR_L01_kk1_001.jpg 18.5. -54 Jyväskylä. *"Tyhmä kuningas"* (Kuninkaan edessä jäljitellään pyykin pesua; kuninkaan on se arvattava, ennen kuin saa lähteä ajamaan). n:o 10

AR_L01_kk1_002.jpg 18.5.54 Jyväskylä, *"Tyhmää Kuningasta"*, T. K:n edessä matkitaan arvattavaa toimitusta (puikoilla kutomista).

AR_L01_kk1_003.jpg 19.5.54 Jyväskylä. Tyttö hyppää numeroruutua Harj. -koulun pihalla.

AR_L01_kk1_004.jpg 19.5.54 Jyväskylä. Tyttö hyppää numeroruutua Harj. koulun pihalla.

AR_L01_kk2_001.jpg 25.4.1953 Jyväskylä. Tutkitaan tikun ympärille heitettyjä rahoja.

AR_L01_kk2_002.jpg 25.4.1953 Jyväskylä. Rahaa heitetään Harj. -koulun pihalla välitunnilla.

AR_L01_kk2_003.jpg 25.4.1953 Jyväskylä, markat on heitetty ilmaan.

AR_L01_kk2_004.jpg 25.4.1953 Jyväskylä, rahat (markat) on heitetty ilmaan.

AR_L01_kk2_005.jpg 25.4.1953 Jyväskylä. **AR_L01_kk2_006.jpg** Jyväskylä 25.4.1953.

AR_L01_kk2_006.jpg Jyväskylä 25.4.1953.

AR_L01_kk04_26.jpg 23.5.1950. Pesäpallon peluuta Harjoituskoulun pihalla.

AR_L01_kk04_27.jpg 23.5.1950. Pesäpallon peluuta Harjoituskoulun pihalla.

AR_L01_kk04_28.jpg 23.5.1950. Pesäpallon peluuta Harjoituskoulun pihalla.

AR_L01_kk04_29.jpg 23.5.1950. Pesäpallon peluuta Harjoituskoulun pihalla.

AR_L01_kk04_30.jpg 23.5.1950. Pesäpallon peluuta Harjoituskoulun pihalla.

AR_L01_kk04_31.jpg 23.5.1950. Pesäpallon peluuta Harjoituskoulun pihalla.

AR_L01_kk5_001.jpg 19.5.1953 Jyväskylä. Harj. -koulu. Hypitään ”kirjekuorta”.

AR_L01_kk5_002.jpg 19.5.1953 Jyväskylä. Harj. -koulu. Hypitään ”kirjekuorta” .

AR_L01_kk6_001.jpg 2.10.52 Jkylä. Harj. – koulun pihalta.

AR_L01_kk6_002.jpg 2.10.-52 Postaripeliä Harj. -koulun pihalta.

AR_L01_kk6_003.jpg 2.10.-52 Etkaripeliä Harj. -koulun pihalla.

AR_L01_kk6_004.jpg 2.10.-52 Postaripeliä Harj. —koulun pihalla.

AR_L01_kk6_005.jpg 2.10.52 Jkylä Kiiltaripeliä Harj. -koulun pihalla.

AR_L01_kk6_006.jpg 2.10. -52 Jkylä, Kiltaripeliä Harj. -koulun pihalla.

AR_L01_kk11_001.jpg 22.5.54. Jyväskylä, Harj. -koulu. ”Noita-akka” –leikki alkaa. N-akka keskellä, muut ”taloissa” ”ringin” ulkopuolella.

AR_L01_kk11_002.jpg 22.5.54 Jyväskylä. Harj. -koulu; takaa-ajoa noita-akka leikissä.

AR_L01_kk11_003.jpg 22.5.54 Jyväskylä. Harj. -koulu; takaa-ajoa noita-akka leikissä.

AR_L01_kk11_004.jpg 22.5.54 Jyväskylä. Harj. -koulu; takaa-ajoa noita-akka leikissä.

AR_L01_kk11_005.jpg 22.5.54 Jyväskylä. Harj. -koulu, voikukkaseppeleitä.

AR_L01_kk11_006.jpg 22.5.54 Jyväskylä. Harj. -koulu, tyttöryhmä; voikukkaseppeleitä.

AR_L01_kk11_007.jpg 22.5.54 Jyväskylä. Harj. -koulu; eräs ruudun hyppäämistapa.

AR_L01_kk14_001.jpg 29.5.1957 JKK:n alueella oleva rapakko.

AR_L01_kk14_002.jpg 29.5.1957 JKK:n alueella oleva rapakko.

AR_L01_kk14_003.jpg 29.5.1957 JKK:n alueella oleva rapakko.

AR_L01_kk14_004.jpg Jyväskylä 29.5.1957 JKK:n alueella oleva rapakko.

AR_L01_kk14_005.jpg Jyväskylä 29.5.1957 JKK:n alueella oleva rapakko.

AR_L01_kk14_006.jpg Jyväskylä 29.5.1957 Jouko Ahonen (3.l., Cygn.), Jouni Lindblad, Petteri Oksanen, Olli Kokko, Tarmo Flyktman, Jouko Kotko.

AR_L01_kk14_007.jpg Jyväskylä 29.5.1957 Poikia ja Tessu rottia etsimässä JKK:n ja HK:n alueella.

AR_L01_kk14_008.jpg Jyväskylä 29.5.1957 Pojat rottajahdissa.

AR_L01_kk15_005.jpg Jyväskylä 29.5.1957 JKK, harj. koulun pihalla, lennokki.

AR_L01_kk16_001.jpg Jyväskylä 30.4.1953 Harj. -koulu. Piirretään ”maa” leikin kuviota. Norja, Ruotsi, Eire, Suomi.

AR_L01_kk16_002.jpg 30.4.1953 Jyväskylä Harj. -koulu. ”Maa” leikki: huuto, maannimi kajahti. Vas. olija pyrkii keskusympyrään.

AR_L01_kk16_003.jpg 30.4.1953 Jyväskylä Harj. -koulu. ”Maa” leikki: huutoa odotetaan. Eire ja Suomi.

AR_L01_kk16_004.jpg 30.4.1953 Jyväskylä Harj. -koulu. ”Maan” nimi on huudettu ja juoksijat, 3 kpl lähtevät. Ruotsi ja Norja.

AR_L01_kk16_005.jpg 30.4.1953 Jyväskylä Harj. -koulu. Keskusmies ottaa 3 loikkausta.

AR_L01_kk17_001.jpg 7.5.1953 Jyväskylä, Harjoituskoulu.

AR_L01_kk17_002.jpg 7.5.1953 Jyväskylä, Harjoituskoulu.

AR_L01_kk17_003.jpg 7.5.1953 Jyväskylä, Harjoituskoulu.

AR_L01_kk17_004.jpg 7.5.1953 Jyväskylä, Harjoituskoulu.

AR_L01_kk17_005.jpg 7.5.1953 Jyväskylä, Harjoituskoulu.

AR_L01_kk17_006.jpg 7.5.1953 Jyväskylä, Harjoituskoulu.

AR_L01_kk17_007.jpg 7.5.1953 Jyväskylä, Harjoituskoulu.

AR_L01_kk17_008.jpg 7.5.1953 Jyväskylä, Harjoituskoulu.

AR_L01_kk17_009.jpg 7.5.1953 Jyväskylä, Harjoituskoulu.

AR_L01_kk17_010.jpg 2.10.1952 Jkylä, Postaripeliä Harj. –koulun pihalla.

AR_L01_kk21_001.jpg 5.5.1953 Jyväskylä Harj. -koulu. Mökki merkitty (3 kpl), lesti (kivi) viivalla.

AR_L01_kk21_002.jpg 5.5.1953 Jyväskylä Harj. -koulu. Mökin merkkejä.

AR_L01_kk21_003.jpg 5.5.1953, Jyväskylä, Harj. -koulu, lähdetään kilpaa kinkkaamaan.

AR_L01_kk21_004.jpg 5.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, välitunnilla.

AR_L01_kk24_009.jpg Jyväskylä. Harjoituskoulu, hipparinki 20.2.1953.

AR_L01_kk24_010.jpg 20.2.1953 Jyväskylä. Harjoituskoulu, hipparinki.

AR_L01_kk24_011.jpg 20.2.1953 Jyväskylä. Harjoituskoulu, hipparinki.

AR_L01_kk24_012.jpg 15.2.1953 Jyväskylä. Hirvinäytöksestä.

AR_L01_kk24_013.jpg Leikitään natsaa?, Jyväskylä.

AR_L01_kk30_001.jpg Jyväskylä, Harj.-koulu 17.10.1952, hipparata.

AR_L01_kk30_002.jpg Jyväskylä, Harj.-koulu, hipparata 17.10.1952.

AR_L01_kk30_003.jpg Jyväskylä, Harj.-koulu, hipparata 17.10.1952.

AR_L01_kk30_004.jpg Jyväskylä, Harj.-koulu, 17.10.1952.

AR_L01_kk30_005.jpg Jyväskylä, Harj.-koulu, hipparata 17.10.1952.

18.5.1954. Op. Tuomisen yhd. III luokka, palloveli, ”Tyhmä kuningas”, harjoituskoulusta:

AR_L01_kk62_001.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. Palloveli: vastaanotto ”epposissa”.

AR_L01_kk62_002.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. Palloveli: vastaanotto ”topposissa” (samoin kuin ”epposissa”).

AR_L01_kk62_003.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. Palloveli: vastaanotto ”epposet” (heitto).

AR_L01_kk62_004.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. Palloveli: ”topposet” heitetään.

AR_L01_kk62_005.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. Pallopele: ”läpytykset” (kädet menossa selän taakse läpyttämään pallon ollessa ilmassa).

AR_L01_kk62_006.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. Pallopele: ”kerimykset” (kädet ”kerivät” pallon ollessa ilmassa).

AR_L01_kk62_007.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. Pallopele: ”kopposet” (kädet pihteyksessä palloa varten vastaanottamassa).

AR_L01_kk62_008.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. Pallopele: ”pääkköset” (pallo heitetään selkä seinään päin ja taiv. taaksepäin).

AR_L01_kk62_009.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. Pallopele: ”Pyörähdykset” (pyörähdetään ympäri pallon ollessa ilmassa).

AR_L01_kk62_010.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. ”Tyhmä kuningas” menossa. Juoksuvaihe alkaa.

AR_L01_kk62_011.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. ”Tyhmää kuningasta”, takaa-ajo alkaa.

AR_L01_kk62_012.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. ”Tyhmää kuningasta”, T. K. tavoittelemassa erästä pakenijaa.

AR_L01_kk62_013.jpg 18.5.1954 Jyväskylä. ”Tyhmää kuningasta”, tavoittamisvaihe juuri alkamassa.

AR_L01_kk74_01.jpg 30.5.1945 Jyväskylä. Leikitään valokuvaajaa.

AR_L01_kk74_02.jpg 30.5.1945 Jyväskylä. Leikitään valokuvaajaa.

AR_L01_kk74_03.jpg Loppuvaihe ”Hura hura heijaa” leikissä.

AR_L01_kk74_04.jpg ”Ruusu ja lilja”, Jyväskylä, Harjoituskoulu.

AR_L01_kk74_05.jpg 19.5.1954 Jyväskylä ”noita-akkaa” Harj. -koulun pihalla.

AR_L01_kk74_06.jpg 19.5.1953 Jyväskylä "noita-akkaa", noita-akan koti keskellä rinkiä. Ringin varrella leikkijöiden koteja, menossa kidutus: noita-akkaa kiduttaa tikulla.

AR_L01_kk74_07.jpg 19.5.1953 Jyväskylä "noita-akkaa" Harj. -koulun pihalla.

AR_L01_kk74_08.jpg 19.5.1953 Jyväskylä "noita-akkaa", takaa-ajoa ringissä.

AR_L01_kk74_09.jpg 19.5.1953 Jyväskylä "noita-akkaa", menossa keittäminen (noita-akka hämmentää).

AR_L01_kk74_010.jpg 19.5.1953 Jyväskylä "noita-akkaa", menossa noituminen. Lopuksi pelastaja tulee ovesta, noita-akan kodin veräjältä.

AR_L01_kk74_011.jpg 19.5.1953 Jyväskylä. Harj. -koulu. Hypätään "kirjekuorta".

AR_L01_kk74_012.jpg 19.5.1953 Jyväskylä. Harj. -koulu. Hypätään "kirjekuorta".

AR_L01_kk74_013.jpg 19.5.1953 Jyväskylä. Harj. -koulu. Hypätään "kirjekuorta".

AR_L01_kk74_014.jpg 19.5.1953 Jyväskylä. Harj. -koulu. Hypätään "kirjekuorta".

Harjoituskoulun pihalta kuvia lasten leikeistä, 30.5.1945 ja 16.5.1953 :

AR_L01_kk76_001.jpg 30.5.1945.

AR_L01_kk76_002.jpg 30.5.1945.

AR_L01_kk76_003.jpg 30.5.1945 Jyväskylä.

AR_L01_kk76_004.jpg 30.5.1945.

AR_L01_kk76_005.jpg 30.5.1945.

AR_L01_kk76_006.jpg 30.5.1945.

AR_L01_kk76_007.jpg 30.5.1945.

AR_L01_kk76_008.jpg 30.5.1945.

AR_L01_kk76_009.jpg 30.5.1945.

AR_L01_kk76_010.jpg 30.5.1945, Jyväskylä.

AR_L01_kk76_011.jpg 30.5.1945.

AR_L01_kk76_012.jpg 30.5.1945.

AR_L01_kk76_013.jpg 16.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulun pihalta.

AR_L01_kk76_014.jpg 16.5.1953 Jyväskylä, nuoraa Hypitään Harj. -koulun pihalla.

4.5.1953. Lasten leikkejä Harjoituskoulun pihalta. Koulu, ruutu, nuora, juoksu, polttolasi.

AR_L02_kk40_001.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, eri tavoin merkittyjä mökkejä.

AR_L02_kk40_002.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, lesti jalan päällä.

AR_L02_kk40_003.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, ilmaviiva.

AR_L02_kk40_004.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, apuruudun teko.

AR_L02_kk40_005.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu. Unikävely l. unissa käynti, l. unikoissa käynti l. unikat.

AR_L02_kk40_006.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, "Kukkoo ja kanaa" (2 hyppää samalla nuoralla vastakkain).

AR_L02_kk40_007.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, "Kukkoo ja kanaa" (2 hyppää samaa nuoraa etuperin).

AR_L02_kk40_008.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, hypätään nuoraa (2 pyörittäjää).

AR_L02_kk40_009.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu.

AR_L02_kk40_010.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu.

AR_L02_kk40_011.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, ruudun hyppääjä.

AR_L02_kk40_012.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, polttolasi ja filmi.

AR_L02_kk40_013.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, ilmaviiva.

AR_L02_kk40_014.jpg 4.5.1953 Jyväskylä. Toisen oman mökin l. kodin kautta ei saa hypätä vaan käytetään apuruutua. Tyttö hyppää apuruutuun.

AR_L02_kk40_015.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, erikoislentsikka (ympyröistä tehty).

AR_L02_kk40_016.jpg 4.5.1953 Jyväskylä, Harj. -koulu, tytöt hyppii nuoraa.

AR_L021_kk023_02.jpg 29.5.1957.

AR_L21_kk023_03.jpg 29.5.1957.

Räty, Juha: ”50 vuotta sitten 1.3.1956 yleislakko eli 12 markan kapina”. Historiaosasto.

Urhoklubi.net. Luettu: 4.3.2023.

<https://www.urhoklubi.net/Historiaa9Yleislakko.htm>

Sanastokeskus ry: ”Mitä terminologinen sanastotyö on ja mihin sitä tarvitaan?”. Sanastokeskus.fi.

Luettu: 25.4.2024.

https://sanastokeskus.fi/tsk/fi/mit%C3%A4_terminologinen_sanastoty%C3%B6_on_ja_mihin_sit%C3%A4_tarvitaan-8.html

Seppänen, Janne (2005): ”Visuaalinen kulttuuri – Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle”.

Vastapaino. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu 2005. Tampere.

Suomenpresidentit.fi: ”*Pehr Evind Svinhufvud 1861-1944*”. Luettu: 1.3.2023.

<https://suomenpresidentit.fi/svinhufvud/>

Toropainen, Dunia (2018): ” *Ennen leikittiin aina ulkona* ” - *Pihaleikit kulttuuriperintöprosessina* ”. Pro gradu -tutkielma. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma. Kulttuuriperinnön tutkimus. Turun yliopisto. Tammikuu 2018.

<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/144620/Toropainen Dunia.pdf?sequence=1>

Wickström, Mika ja Lindman, Mervi: ”*Entten, tentten! - Rakkaimmat piha- ja sisäleikit*”. Graafinen suunnittelu ja taitto Kirsi Kujansuu. Painettu Kiinassa 2010. Werner Söderström osakeyhtiö Helsinki. WSOY.